

TARTU ÜLIKOOL

ÕIGUSTEADUSKOND TALLINNAS

Avaliku õiguse instituut

Mark Simla

ALAEALISTEGA SEOTUD NARKOSÜÜTEOD

Bakalaureusetöö

juhendaja: MA, lektor, Anna Markina

Tallinn 2013

SISUKORD

Sissejuhatus

1. ALAEALISED

1.1. Süüvõime ja süüdivus.....	7
1.2. Alaealiste Komisjonid.....	9
1.3. Alaealistele kohaldatavad mõjutusvahendid.....	10
1.4. Šokivangistus ja käitumiskontroll.....	12
1.5. Üldkasulik töö.....	15

2. NARKOVASTASED SÜÜTEOD JA NENDE ENNETAMINE

2.1. Alaealistega seotud narkosüüteod.....	16
2.2. KarS § 185 – narkootilise ja psühhotroopse aine edasiandmine nooremale kui kaheksateistaastasele isikule.....	17
2.3. KarS § 186 – narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseaduslikule tarvitamisele kallutamine.....	18
2.4. KarS § 187 – alaealise kallutamine narkootilise ja psühhotroopse aine ja muu uimastava toimega aine ebaseaduslikule tarvitamisele.....	19
2.5. Eestis läbiviidud “ Uimastite tarvitamise koolinoorte seas ” uuringu eesmärgid ja tähtsus.....	20
2.6. Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012.....	21

3. STATISTILINE ÜLEVAADE

3.1. Enam levinud narkootikumidega seotud süüteod	26
3.2. Alaealiste poolt toimepandud narkosüüteod	28
3.3. Illegaalsete uimastite tarvitamine.....	30
3.4. Kohtuotsuste analüüs.....	31

KOKKUVÕTE.....	37
-----------------------	-----------

RESUME.....	41
--------------------	-----------

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU.....	45
---	-----------

KASUTATUD LÜHENDID.....	47
--------------------------------	-----------

LISAD.....	49
-------------------	-----------

SISSEJUHATUS

Narkomaania¹ probleem on oma juurtega ulatunud kaugele ajalukku, kuid alles nüüd hakkas ühiskond vaatlema narkomaaniat kui rahvusvahelist probleemi, nõudes erilist tähelepanu. Kui meie rahvas ei hakka tegutsema koheselt, siis võib selline probleem puudutada igapäevaste meie hulgast. Narkokuritegude tase võib kasvada liialt kiirelt, et seda piisavalt ohjes hoida. Kõige hirmsamaks ei peeta probleemi lahendamise raskust vaid statistika asjaolu vaadeldes, panevad uusi narkokuritegusid toime üha nooremad isikud, mis omakorda tähendab uue põlvkonna hääbumist.

Nii alaealiste poolt toime pandavad süüteod² ja õigusrikkumised kui ka nende õigusvastutusele võtmise meetodid, seadused, õigusnormid, mõjutusvahendid on riigi poolt pidevalt suurema tähelepanu all. Narkomaania ja narkosüütegude toimepanemine on mitmekülgne ning haaravad nii inimeste õigusliku, sotsiaalse, majandusliku, kultuurse ja eetilise sfääri kui ka nende tervist. See on ülemaailmne probleem ja lisaks oma mastaabile kahjuks kõige hukutavalt mõjub just alaealiste peale. Narkootikumidega seotud süüteod ja alaealiste otsene osalus on väga aktuaalne teema ega jäta ükskõikseks ühtegi riiki.

Käesolevas bakalaureusetöös otsustasin paika panna alljärgnevad küsimused ja eesmärgid

- Välja selgitada missuguseid narkosüütegusid ja kui tihti alaealised panevad toime, mis on karistatavad nii väärteona kui ka kuriteona
- Millised meetmeid kasutatakse narkosüütegude toimepanemisest ärahoidmiseks alaealiste poolt
- Kuivõrd tulemuslikud on alaealiste narkosüütegude toimepanemise preventiivsed meetmed ja ennetamise programmid
- Kas ennetamise programmide oodatavad tulemused on võimalik saavutada
- Kas alaealiste puhul rakendatakse enamasti juhtudel sanktsioone või saab ka teistmoodi mõjutada
- Missuguseid narkosüütegusid pannakse toime kõige enam
- Saada ülevaadet kohtusse jõudnud alaealiste ja täisealiste poolt toime pandavate narkosüütegude käsitlevad otsustest

¹ Narkomaania on psüühiline või füüsiline sõltuvus, mis on tekkinud narkootikumide tarvitamise tagajärjel. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/Narkomaania>, 14.03.2013.

² Süütegu on süüliselt toime pandud õigusvastane tegu, mis vastab süüteo koosseisule. Süüteod jagunevad kuritegudeks ja väärtegudeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/S%C3%BC%C3%BCtegu>, 14.03.2013.

- Kas alaealiste narkosüütegude arvu registreerimine sõltub ainult nende toimepanemisest või mõjutavaks teguriks võib olla teine tingimus
- Milliste narkootiliste ainete tarvitamise loetelu alaealiste hulgas on kõige levinum
- Kas varasemate karistuste arv narkosüütegude toimepanemise puhul on alaealistel suurem kui täisealistel
- Kas kohustust mitte tarvitama alkoholi ja narkootikumide enamus juhtudel kohaldatakse täiealiste suhtes
- Kas enamus juhtudel narkosüütegusid pannakse toime grupi poolt või üksi
- Millist šokivangistust kohaldatakse alaealistele kõige rohkem
- Millist kriminaalmenetluse liiki kohaldatakse enamus juhtudel

Käesoleva töö uurimisobjektiks on valitud alaealised ja narkosüüteod mida nad panevad toime ning alaealiste komisjonid kes tegelevad noorte õigusrikkujatega.

Bakalaureusetöös on kasutatud teemakohaseid internetiallikaid ja artikleid, samuti statistikat. Usaldusväärset kirjandust, erialaseid raamatuid, normatiivakte, tabeleid ning Riigikohtu ja Maakohtu lahendeid.

Bakalaureusetöö on jaotatud kolmeks peatükiks. Esimene käsitleb alaealiste staatust ühiskonnas ja nende õigusevastast käitumist ning süüvõimet ja süüdivust. Eraldi on toodud alaealiste komisjonid ja nende poolt kohaldatavad mõjutusvahendid. Peatüki lõpus räägitakse šokivangistusest, käitumiskontrolli nõudest ning vangistuse asendamisest sellise sanktsiooniga nagu üldkasulik töö.

Teine peatükk käsitleb Karistusseadustikus (edaspidi KarS) välja toodud alaealistega kokkupuutuvaid narkovastaste süütegude määratlemist ja nende koosseisude tõlgendamist ning subsumeerimist. Räägitakse 2012 aastal Tallinna Ülikooli, Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi ja Tervise Arengu instituudi koostöös ilmunud uuringu raportist: Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis. Lähedalt arutatakse Narkomaania ennetamise riikliku strateegiat aastani 2012. aasta 2011 näitel. Tuuakse välja alaealiste poolt narkosüütegude toimepanemise prioriteetsete ennetamise eesmärgid ning nende saavutamise osakalu.

Kolmandas peatükis on analüüsitud statistikat ja kohtuotsuseid ning tehtud järeldused saadud andmete põhjal.

Bakalaureusetöös on kasutatud nii kvantitatiivset kui kvalitatiivset meetodit.

1. ALAEALISED

Alaealiste staatus ühiskonnas ja ühiskonnapoolne kõrgendatud, eriline tähelepanu alaealiste käitumisele hakkasid avalduma nii suhtumises alaealiste kriminaalsesse käitumisse kui ka alaealise niisugustesse normidest üleastumistesse, mida ei käsitleta kuritegedena. XIX sajandil ei tundud veel spetsiifilist alaealiste kriminaalõigust, kuid XX sajandi alguses toimusid kriminaalõiguses fundamentaalsed reformid, mille tulemusel hakati alaealistesse õiguserikkujatesse suhtuma põhimõtteliselt teisiti kui täisealistesse. Jõuti tõdemuseni, et alaealisi ei tohi enam käsitleda kui vaba tahet täielikult valdavaid väikesi kasvanuid ning et alaealised õiguserikkujad on eelkõige ühiskonnatingimuste ja valekasvatuse ohvrid.³

Ühiskond peab vajalikuks jälgida, kontrollida selle vanusegruppi käitumist enam kui täiskasvanud inimeste käitumist, kuna noorte hälbiv käitumine⁴ sisaldab endas potentsiaalset ohtu kogu domineerivale väärtussüsteemile ja võimumehanismidele. Mingis mõttes võib seetõttu alaealisi pidada ühiskonna vähemusgrupiks, kelle elu sõltub täielikult enamuse (täisealiste) tahtest.⁵

Alaealiste õiguserikkujate ja kurjategijate puhul saab reeglina juba enne tõsisemaid üleastumisi rääkida mingistest käitumisprobleemidest, milleks tavaliselt on kahjulikud harjumused.⁶

Nende tüüpiliste eripärade hulka kuulub suhtlemise niisuguste eakaaslastega, kes samuti kalduvad õigusvastasele käitumisele. Selle seose põhjuseks loetakse perekonnast saadud negatiivseid kogemusi ja vähest perekonnapoolset käitumise kontrolli. Lisaks väljuvad niisugused alaealised kooli mõjusfäärist, mistõttu nad valivad enda sõpradeks sarnaste kogemustega alaealisi ja mitte „korralikke“ klassi- ja koolikaaslasi.⁷

³ J. Saar. Õigusvastane käitumine alaealisena ja kriminaalsed karjäärid. Tartu ülikooli kirjastus 2003, lk. 88.

⁴ Hälbiv käitumine on ühiskonna kultuurile iseloomulikele tegevusmoodustele ja käitumismallidele mittevastav käitumine. Arvutivõrgus kättesaadav: http://et.wikipedia.org/wiki/H%C3%A4lbiv_k%C3%A4itumine, 28.03.2013.

⁵ Õigusvastane käitumine alaealisena ja kriminaalsed karjäärid. *Supra note 3*, lk. 89.

⁶ *Ibid*, lk. 115.

⁷ *Ibid*, lk. 144.

Igasugune mõjustamine toimub läbi isiksuse, tema hoiakute muutmise kaudu. Seetõttu peab karistuse eripreventiivse eesmärgi saavutamiseks – prognoosimaks, milline karistus on efektiivseim, mõjustamaks süüdlast edaspidi süütegude toimepanemisest hoiduma – arvestama ka süüdlase isikut.

Riigikoht on aga märganud, et eriti tähelepanelikult tuleb arvestada isikut alaealisele karistuse kohaldamisel ja et alaealisele karistuseks vangistuse kohaldamine peab olema pigem erandlik. Alaealise karistamist vangistusega tuleb kohtuotsuses eriti kaalutletult ning veenvalt põhjendada.⁸

⁸ RKKK 13.05.2004. a kohtuotsus nr. 3-1-1-40-04. German Vassiljevi süüdistusajast KarS § 25 lg 4 ja § 199 lg 2 p-de 4 ja 7 järgi. RT III 2004, 14, 174. p. 7.

1.1. Alaealiste süüvõime ja süüdivus

Süüvõime kujutab endast isiku võimet teada ühiskonnas kehtivaid norme ja juhtida oma käitumist vastavalt nendele normidele. Sisuliselt tähendab süüvõime võimet saada aru oma teo ebaõigussisust. Isik on siis süüvõimeline, kui ta on vaimselt terve ehk süüdiv ja kui ta on vastavas eas – vähemalt 14 aastat vana. Süüdiv on isik, kes on vaimselt terve ja seetõttu võimeline teadma ühiskonnas kehtivaid norme ja oma käitumist vastavalt nendele juhtima.⁹

Karistusseadustik eeldab, et alaealine on küll süüvõimeline (KarS § 33¹⁰), kuid tema süüvõime on piiratud. Tegemist ei ole piiratud süüdivusega KarS § 35 mõttes, vaid just ebapiisava sotsialiseeritusega. Isegi kui alaealine saab aru enda teo keelatusest, et tähenda see, et ta suudaks täiel määral enda käitumist vastavalt sellele arusaamisele juhtida. Alaealine ei pruugi täiel määral eristada lubatud ja keelatud ning täielikult aduda oma tegude tagajärgi. Seetõttu tuleb igakordselt tuvastada, kas alaealine oli enda vaimse ja kõlblise arengu tasemelt võimeline aru saama oma teo keelatusest ja vastavalt sellele arusaamisele käituma. Eriti tuleb grupiviisiliste süütegude korral otsustada, kas selles osalenud alaealine oli piisavalt iseseisev langetama täielikke omavastutuslikke otsuseid või pani ta süüteo toime grupisiseste sidemete toimetel, nõ kaasajooksikuna.

Klassikalise arusaama kohaselt on karistusõigus suunatud esmajoones teole, mitte aga täideviijale – karistusõigusliku hinnangu andmise aluseks on üldjuhul isiku poolt toimepandud tegu, mitte aga isik ise ja karistuse aluseks on esmajoones isiku süü. Alaealiste poolt toimepandud kuritegude korral on rõhuasetus aga teistsugune - karistusõiguse jaoks on sellisel juhul enam tähtis just täideviija isik(sus), mitte aga tema poolt toimepandud tegu ja selle raskus. Samuti on alaealiste poolt toimepandud kuritegude korral esmatähtsad just eripreventiivsed (kasvatuslikud) eesmärgid. Seejuures tuleb lähtuda eeldusest, et alaealise poolt toimepandud kuritegu on episoodilist, juhuslikku laadi. Karistusõiguse ülesanne on alaealise puhul just uue kuriteo toimepanemise ärahoidmine, tema sotsiaalne järeleaitamine ning integratsioon; karistusõiguse vahendusel toimub nn pedagoogilise defitsiidi tasakaalustamine. Alaealise mõjutamise eesmärgiks on esmajoones seega kasvatamine, aga mitte karistamine.

⁹ J. Sootak, P. Pikamäe (koost.). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, 2. trükk, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn, Juura 2004, lk. 141 – 142.

¹⁰ Karistusseadustik. 06.06.2001. a - RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 3, 1. § 33. Süüvõime. Isik on süüvõimeline, kui ta on teo toimepanemise ajal süüdiv ja vähemalt neljateistaastane.

Karistuse mõistmisel tuleb seetõttu tähele panna, et see kujundaks alaealises arusaama ühiskondlike normide sidususest ka tema suhtes ning ei muutuks takistuseks tema ühiskondlikul integreerumisel.¹¹

Kohus võib 14 – 18 aasta vanuse alaealise suhtes vastavalt KarS §-le 87¹² kohaldada sanktsiooni süülise teo eest, kui kohus peab vajalikuks ta karistusest vabastada. SKrMS § 201¹³ näeb ette aga ka menetluse lõpetamise korral ette teatud õigusjärelmid. Nimelt võib alaealise suhtes eeuurimise lõpetada kahel alusel: (a) kui ta on KarS § 33 alt 2 järgi vanuse tõttu süüvõimetu (alla 14 aasta vana) või (b) küll süüvõimeline (14 – 18 aastat vana), kuid tema kohtu alla andmist ei peeta otstarbekas. Nendel juhtudel saadab uurimisasutus või prokuratuur asja materjalid alaealiste komisjonile, kes võib kohaldada mõnda Alaealise mõjutusvahendite seaduse (edaspidi AMS) ettenähtud mõjustusvahendit. Variandi *a* korral on tegemist süüvõimetu isikuga, kes analoogiliselt süüdimatuga (nt vaimuhaige) on pannud toime mittesüülise, kuid koosseisupärase ja õigusvastase teo ning seega on alaealiste komisjoni kohaldatav mõjutusvahend küll mitte karistus, kuid siiski sanktsioon, sest valitseb otsene seos õigusvastase teo ja õigusjärelmi vahel.¹⁴ KarS § 87 lg. 2 kohaselt kohus võib noorema kui kaheksateistaastase isiku allutada käitumiskontrollile kuni üheks aastaks. Samuti kohus võib kriminaalhooldusametniku ettekande alusel käitumiskontrolli tähtaega pikendada kuni ühe aasta võrra või erandina kuni süüdimõistetud kaheksateistaastaseks saamiseni.

¹¹ RKKK 14. juuni 2006. a kohtuotsus nr. 3-1-1-43-06, M. J., S. S., I. S., R. T. ja A. Ä. süüdistuses KarS § 118 p 1 ja § 117 järgi. RT III 2006, 25, 226. p. 13.1;13.2.

¹² Vt Lisa 3, kus on nimetatud paragrahvid ära toodud.

¹³ Kriminaalmenetluse seadustik. 12.02.2003. a RT I 2003, 27, 166; RT I 2004, 56, 403. § 201. Materjalide saatmine alaealiste komisjonile. (1) Kui kriminaalmenetlust ei alustata või see lõpetatakse põhjusel, et õigusvastase teo on toime pannud oma ea tõttu süüvõimetu alaealine, saadab uurimisasutus või prokuratuur kriminaalasja materjalid alaealise elukoha järgsele alaealiste komisjonile. (2) Kui prokuratuur leiab, et alaealist, kes pani kuriteo toime neljateist- kuni kaheksateistaastaselt, saab mõjutada karistust või karistusseadustiku §-s 87 ettenähtud mõjutusvahendit kohaldamata, lõpetab ta kriminaalmenetluse määrusega ning saadab kriminaaltoimiku alaealise elukoha järgsele alaealiste komisjonile. (3) Enne materjalide saatmist alaealiste komisjonile tuleb alaealisele ja tema seaduslikule esindajale selgitada kuriteo tunnustega teo olemust ja kriminaalmenetluse lõpetamise alust.

¹⁴ Jaan Sootak, Sanktsiooniõigus, Tallinn 2007, lk. 21,22.

1.2. Alaealiste Komisjonid.

Alla 14 aasta vanuse isiku karistamine on süü puudumise tõttu välistatud, kuid tema suhtes võib kohaldada kasvatuslikke mõjutusvahendeid AMS alusel.¹⁵

2012.a. seisuga on Eestis 67 alaealiste komisjoni, neist 15 tegutsevad maavalitsuste, 8 Tallinna linnaosade ja 44 kohalike omavalitsuste juures.¹⁶ Alaealiste komisjon moodustatakse maakonnas maavanema korraldusega. Kohalik omavalitsus võib kooskõlastatult maakonna alaealiste komisjoniga moodustada linna või valla alaealiste komisjoni. Linnaosavalitsus võib kooskõlastatult linnavalitsusega moodustada linnaosa alaealiste komisjoni.¹⁷

Alaealiste komisjon on seitsmeliikmeline ning selle asjaajamist korraldab alaealiste komisjoni sekretär.¹⁸ Komisjoni liikmed on inimesed, kes ka igapäevases töös tegelevad noore elu puudutavate küsimustega. Koostöös professionaalide, perekonna ja noore endaga on probleemi üle ühiselt arutledes võimalik leida parim lahendus tekkinud olukorrale.¹⁹ Komisjoni pädevusse kuulub alaealistega tehtavat kriminaalpreventiivset tööd koordineerimine oma haldusterritooriumil ning alaealiste õiguserikkumiste asjade arutamine ja ettenähtud mõjutusvahendi(te) määramine.²⁰

Alaealiste komisjon arutab alaealise õiguserikkumisi siis, kui komisjonile on selleks esitatud vastav taotlus. Alaealise õiguserikkumist arutatakse 30 päeva jooksul, alates taotluse esitamisest. Mõjuval põhjusel on arutamist võimalik edasi lükata veel 30 päeva.²¹

¹⁵ LAPSED JA ALAEALISED SÜÜTEOD: VÄÄRTEOD JA KURITEOD, Abimaterjal ühiskonnaõpetuses ja õiguskasvatuses, Kuriteoennetuse Sihtasutus, 2010, Käsiraamatu autorid: Ly Kallas, Põhja Prefektuur, Raul Heido, Lõuna Ringkonnaprokuratuur, Jaano Räsä, Kuriteoennetuse SA. – arutivõrgus kättesaadav: http://www.kesa.ee/download/raamatud/UUSIM-lapsed&alaealised_est.pdf, 20.03.2013.

¹⁶ Alaealiste õiguserikkujatega tegelemine – Arutivõrgus kättesaadav: <http://www.kuriteoennetus.ee/38796>, 16.03.2013.

¹⁷ Alaealise mõjutusvahendite seadus. 28.01.1998. a - RT I 1998, 17, 264; RT I 2010, 41, 240. § 11 lg 1,2,3.

¹⁸ *Ibid*, § 12 lg 1.

¹⁹ ALAEALISTE KOMISJONID EESTIS, Eesti Noorsootöö Keskus koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakonnaga, Tallinn 2008, lk.4.

²⁰ Alaealise mõjutusvahendite seadus. *Supra note* 16, § 13 lg 1,2,3.

²¹ ALAEALISTE KOMISJONID EESTIS, *Supra note* 19, lk.5.

1.3. Alaealistele kohaldatavad mõjutusvahendid.

Mõjutusvahendi eesmärk on kaasabi osutamine alaealise õiguserikkuja resotsialiseerumisele²² ning alaealise järgnevate võimalike õiguserikkumiste ennetamine. Ning selle valikul lähtub alaealiste komisjon õiguserikkuja isikust, toimepandud õiguserikkumise raskusastmest ning tema suhtes varem kohaldatud mõjutusvahendite tulemuslikkusest. Mõjutusvahendi määramisel arvestatakse alaealise esindaja, sotsiaalametniku, õppeasutuse esindaja ja politseiametniku arvamust ning alaealise nõusolekut võtta endale kohustusi vabatahtlikult. Alaealiste komisjon võib AMS § 3 lg 1 p. 1 ettenähtud mõjutusvahendit liita kõikide teiste mõjutusvahenditega, v.a. kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamine. Ning AMS § 3 lg. 1 p. 2-8 ettenähtud mõjutusvahenditest liita mitu mõjutusvahendit ja määrata need koos ühe otsuse alusel.²³ AMS kohaselt alaealisele võib kohaldada ühte või mitut järgmistest mõjutusvahenditest:

- hoiatus, millega koos on võimalik määrata erinevaid tähtajalisi tingimusi, vajadusel kutsutakse alaealine uuesti komisjoni;
- koolikorralduslikud mõjutusvahendid – põhiharidust omandavate kasvatusraskustega õpilaste eraldi klassi suunamine, pikapäevarühma suunamine, lisaks saab komisjon soovitada klassi- või koolivahetust, annab nõu pöörduda nõustamiskomisjoni või kasutada õpiabi võimalusi;
- vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde;
- lepitamine on mõjutusvahend, mille kohaldamisprotsessis otsitakse erapooletu nõustaja abil kokkulepet või vajadusel erapooletu õigusrikkumise tagajärjel tekkinud kahjude korvamise võimalusi ning kõike seda alaealise õiguserikkuja enda aktiivsuse abil. Seda saab kasutada nt pere- ja koolikonfliktide, aga ka hiljuti toimunud väärtegude korral. Lepitamine peab toimuma osapoolte nõusolekul.
- kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või hooldaja juures või lastekodus- on mõjutusvahend, mida võib kohaldada alaealisele, kui on eelnevalt kindlaks tehtud, et nimetatud isikute juures on alaealise jaoks tagatud kasvatamis-ning arengutingimused;²⁴

²² Resotsialiseerimine ei ole inimese ümberkasvatamine. Resotsialiseerimine tähendab kuritegu soodustanud asjaolude kindlakstegemist ja nende kõrvaldamist. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.humanitaar.ttu.ee/?page=Annot&annot=85>, 16.03.2013.

²³ Alaealise mõjutusvahendite seadus. *Supra note* 16, § 7 lg 1,2,3,4.

²⁴ ALAEALISTE KOMISJONID EESTIS, *Supra note* 19, lk.8.

- üldkasulik töö on kasvatusliku iseloomuga mõjutusvahend, mida võib kohaldada alaealisele tööst või õppimisest vabal ajal. Üldkasuliku töö täitmise käigus saab alaealine sotsiaalseid kogemusi ning arendatakse alaealise enesedistsipliini ja elementaarseid tööoskusi. Tööd saab määrata üksnes alaealise nõusolekul- üle 13 aastasele alaealisele kuni 50 tundi kolme kuu jooksul ning alla 13 aastasele kuni 10 tundi ühe kuu jooksul ning see toimub täiskasvanu juhendamisel;
- käendaja määramine – käendus on mõjutusvahend, mille kohaldamise käigus kontrollitakse alaealise käitumist, abistatakse teda, et hoida ära uute õigusrikkumiste toimepanemist. Käendajaks võib olla käendatava perekonnaliige, sugulane või muu isik, kellel on alaealise suhtes kasvatuslik mõju ja, kes on eelnevalt tutvunud alaealiste komisjonis olevate materjalidega alaealise kohta;
- noorte- või sotsiaalprogrammides või rehabilitatsiooniteenuses või ravikuurides osalemine. Komisjon suunab alaealise spetsialisti (psühholoog, psühhiaater, narkoloog jne) juurde, kes otsustab ravi vajalikkuse. Vajaduse korral leitakse sobiv sotsiaalprogramm (tugiisik, suunamine sõltuvushäiretega laste keskusesse või erinevate oskuste arendamise rühma).
- kasvatusliku eritingimusi vajavate õpilaste kooli suunamine. Erikooli suunatakse laps kohtumäärusega alaealiste komisjoni taotluse alusel üheks kuni kaheks õppeaastaks. Erikooli ei suunata alaealist, kes ei ole toime pannud väär- või kuritegu.

Mõjutusvahend on sisuliselt suunava ja kasvatusliku eesmärgiga ning noore arengut toetav. Lähtudes konkreetsest noorest on mõjutusvahendi valikul määravaks probleem, mille lahendamisel noor abi vajab. Olgu selleks siis pereprobleemid, suhted eakaaslastega, koolikohustuse mittetäitmine, keelatud ainete kasutamine või laiemalt ühiskonna reeglitest kinnipidamine vms.

Alaealiste komisjon annab oma otsusest teada kirjalikult alaealise seaduslikule esindajale, elukohajärgsele lastekaitsetöötajale ning isikule või institutsioonile, kelle esildise alusel asja komisjonis arutati.

Alaealiste komisjoni toiminguid ja otsust on võimalik vaidlustada (v.a suunamist erikooli) 30 päeva jooksul peale otsuse langetamist.²⁵

²⁵ ALAEALISTE KOMISJONID EESTIS, *Supra note* 19, lk.9,10.

1.4 Šokivangistus ja käitumiskontroll.

Vangistuse täideviimise eesmärk on kinnipeetava suunamine õiguskaualekäitumisele ja õiguskorra kaitsmine.²⁶ Tingimisi vangistus (KarS §-d 73 ja 74²⁷) kujutab endast õigulikult karistusest (vangistusest) vabastamist.²⁸ Tingimisi vangistusega seondub ka nn šokivangistuse küsimus.²⁹ Šokivangistus kujutab endast sümbioosi vangistusest ja tingimisi vabastamisest. Kui tavapärase vangistusest vabastamise puhul mõistetakse süüdimõistetule vangistus ning lähtuvalt tema poolt sooritatud teost ja tema isikust jäetakse kogu vangistus tingimuslikult kohaldamata, siis šokivangistuse puhul mõistab kohus esmalt isikule vangistuse, siis vabastab ta selle kandmisest osaliselt, s.t kohus määrab, et milline osa mõistetud vangistusest tuleb kohe ära kanda ja millisele osale laieneb tingimisi vabastamine.³⁰ Ning vajadusel kohaldatakse käitumiskontrolli, mille ajal on süüdimõistetu kohustatud järgima järgmisi kontrollnõuded. Peamised nendest nõudest on:

- elama kohtu määratud alalises elukohas;
- ilmuma kriminaalhooldaja määratud ajavahemike järel kriminaalhooldusosakonda registreerimisele;
- alluma kriminaalhooldaja kontrollile oma elukohas ning esitada talle andmeid oma kohustuste täitmise ja elatusvahendite kohta;
- saada kriminaalhooldusametnikult eelneva loa elukohast lahkumiseks Eesti territooriumi piires kauemaks kui viieteistkümneks päevaks;
- saada kriminaalhooldusametnikult eelneva loa elu-, töö- või õppimiskoha vahetamiseks;
- mitte tarvitama alkoholi ja narkootikume.³¹

Kriminaalasja keskne materiaalõiguslik küsimus on selles, kuidas sisustada KarS § 73 lg-s 2 ja § 74 lg-s 2 sätestatud võimalust pöörata mõistetud karistust täitmisele ainult osaliselt. Riigikohtu kriminaalkolleegium on varem teatud otsustes asunud seisukohale, et karistuse kandmisest osalise vabastamise instituudi eesmärk on üksnes nn šokivangistus, mida tuleb sisustada eripreventiivselt kui isiku tõsist hoiatamist lühiajalise – s.o mõnekuulise vangistusega.

²⁶ Vangistusseadus, 14.06.2000.a - RT I 2000, 58, 376; RT I 2006, 63, 466. § 6 lg. 1.

²⁷ Vt Lisa 3, kus on nimetatud paragrahvid ära toodud.

²⁸ J. Ginter, M. Kruusamäe, J. Sootak. Eesti karistuspoliitika: vabadusekaotuslikud karistused. Tallinn. 2004, lk. 19.

²⁹ Jaan Sootak, Sanktsiooniõigus, *Supra note* 13, lk. 167.

³⁰ M. Mardim. Šokivangistus: bakalaureusetöö. Juhendaja S. Laos. Tallinn. 2005, lk 21.

³¹ Karistusseadustik. 06.06.2001. a - RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 3, 1. § 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2.

[...] „Kuna KarS §-de 73 ja 74 grammatilise tõlgendamise pinnalt ei saa teha mingit järeldust selle kohta, kui pikk peab seadusandja tahte kohaselt olema kohe ärakantav vangistus, siis tuleb kõnealuse küsimuse lahendamisel kasutada ka süstemaatilist ja teleoloogilist tõlgendamist. Seadusandja mõtte selgitamine kõnealuses küsimuses eeldabki seetõttu vältimatult karistuse kohaldamise instituudi (karistusseadustiku IV peatükk) analüüsimist. Vaid selliselt toimides on võimalik loogiliselt mõista kohtuotsust, milles on kõigepealt peetud vajalikuks süüdistatavat karistada vangistusega, seejärel loetud aga siiski võimalikuks selle süüdistatava tingimuslik vabastamine ning lõpuks asutud seisukohale, et karistusest vabastamine saab toimuda vaid osaliselt ja mingi osa karistusest tuleb realselt ära kanda.

Kohus saab võimalikku karistusest tingimusliku vabastamise küsimust hakata lahendama alles pärast seda, kui on kohtuliku arutamise tulemina süüdistatava süüdi tunnistanud ja otsustanud, et talle tuleb kohaldada mingi konkreetne karistus. Omakorda ei tohi ka eesmisev karistusest tingimusliku vabastamise võimalus seadusliku ja põhjendatud karistuse liigi ja määra valikut mõjustada.

Kolleegium on seisukohal, et karistusseadustiku süstemaatilise tõlgendamise pinnalt tuleb karistusest tingimuslikult vabastamisel lähtuda põhimõttest, et tingimuslikult vabastatu katseaeg peab olema mõistetud vangistusest pikem. Sellisest põhimõttest lähtuvalt ei saa, kooskõlas KarS § 73 lg-s 3 sätestatuga, enam kui viieks aastaks vangistatute puhul karistuse kandmisest tingimuslik vabastamine üldse kõne alla tulla. Arvestades aga KarS § 74 lg-s 3 sätestatut, saab koos käitumiskontrollile allutamiseга karistusest tingimuslikult vabastada vaid neid isikuid, keda on karistatud vangistusega kuni kolmeks aastaks.

Kuigi KarS §-des 73 ja 74 sätestatu kohaselt võib karistuse kandmisest tingimuslikult vabastada kas täielikult või osaliselt, ei ole Riigikohtu kriminaalkolleegiumi arvates karistusseadustiku mõttest tulenevalt õige käsitada isiku täieliku või osalise karistusest vabastamise viise võrdsete ja kohtu jaoks samal ajal aktualiseeruvate alternatiividena. Kriminaalkolleegium leiab jätkuvalt, et KarS §-dest 73 või 74 esimestest lõigetest lähtuvalt osalisel karistusest tingimuslikul vabastamisel tuleb kohesele ärakandmisele määratavat karistust käsitada lühiajalise, s. o igal juhul vaid kuudes vältava lühivangistusena (nn šokivangistusena). Selline lühivangistuse määramine võib kõne alla tulla siis, kui kohus pärast seda, kui on kirja pannud veenvad põhjendused isiku tingimuslikult karistusest vabastamiseks, leiab siiski, et katseaja toime võiks sellele konkreetsele isikule mõjuda oluliselt distsiplineerivamalt, kui ta on vahetult kogunud, mida kujutab endast ja milliste tegelike vabadusepiirangutega on vangistus seotud. Sellist lühivangistuse toimet oleks raske loota aga isiku puhul, kes on juba ka eelnevalt kogunud vabaduse võtmisega seonduvat.” [...] ³²

³² RKKK 20. veebruari 2007. a kohtuotsus nr. 3-1-1-99-06 Eduard Sorokini süüdistuses KarS § 184 lg 2 p-de 1, 2 ja § 185 lg 3 järgi ning Taago Lehistes süüdistuses KarS § 185 lg 3 järgi. RT III 2007, 8, 65. p. 12,13,16.1,20,21.

Riigikohtu kriminaalkolleegium juhib tähelepanu asjaolule, et eriti tähelepanelikult tuleb suhtuda karistuse mõistmisse alaealistele. Alaealiste puhul tuleb muuhulgas meeles pidada, et nad ei ole isiksusena reeglina veel väljakujunenud ning alaealiste kuritegevuse põhjused ja sellest tulenevalt nende meelestatus õiguskorra suhtes on teistsugune kui täiskasvanud isikul. Tihtipeale on alaealiste kuritegeliku käitumise ajenditeks grupis enesekehtestamise soov, julguseproov, tähelepanuvajadus jms. Alaealised on oluliselt kergemini mõjutatavad, mistõttu ühelt poolt pole vangistus nende õiguskuulekale käitumisele suunamisel sageli vajalik ja karistuse eesmärgid saab realiseerida kergemaliigilise karistusega. Teisalt tähendab alaealise kerge mõjutatavus aga sedagi, et vangistus võib katkestada süüditunnistatud alaealise sidemed normaalse eluga, tekitada läbikukkumise tunde ning frustratsioonimeeleolu, mille tõttu alaealine kaotab üleüldse huvi ja motivatsiooni endas õiguskuuleka sätumuse kujundamiseks.

Seetõttu tuleb alaealise vangistusega karistamist eriti põhjalikult motiveerida, võttes karistuse eesmärkide seas teravdatult arvesse võimalusi mõjutada teo toimepanijat edaspidiselt õiguskuulekusele. Kui kohus leiab siiski, et konkreetsel juhul on vajalik karistada alaealist vangistusega, peab edasiselt hindama võimalusi mõistetud karistuse tingimuslikuks täitmisele pööramata jätmiseks KarS §-de 73 või 74 sätete alusel. Ka selles etapis tuleb arvesse võtta alaealiste eelkäsitletud eripära ja vangistus täitmisele pöörata üksnes nendel juhtudel, kus tõepoolest puudub tõsiseltvõetav prognoos alaealise kurjategija ilma vabaduskaotuseta seaduskuulekale elule juhtimise võimalikkuse osas.³³

Kohus mõistnud R. Tulskovile ja U. Krünbergile täitmisele kuuluvaks osaks neli aastat vangistust ja J. Rezanovale kaks aastat vangistust. Selline praktika ei vasta karistuse kandmisest osalise vabastamise instituudi eesmärgile. Karistuse kandmisest osalise vabastamisega taotletakse eripreventiivset eesmärki anda isikule, kelle täielik karistuse kandmisest vabastamine pole tema teost lähtuva süü suuruse ja isikuomaduste tõttu põhjendatud, lühiajalise nn šokivangistusega tõsine hoiatus. Sellise sanktsiooni preventiivne toime avaldub aga vangistuse lühiajalisuses. Kahe- ja neljaaastaste vangistustähtaegade jooksul ei oma šokiefekt enam mõju, sest nii pika aja jooksul isik kohandub vanglaeluga. Seega moonutab niisugune kohtupraktika osalise karistuse kandmisest vabastamise mõtet.³⁴

³³ RKKK 24. aprilli 2006. a kohtuotsus nr. 3-1-1-14-06 K. K. süüdistuses KarS § 263 p 1 järgi. RT III 2006, 17, 157. p. 7.

³⁴ RKKK 4. juuni 2004. a kohtuotsus nr. 3-1-1-41-04 Uljana Krünbergi süüdistuses KarS § 22 lg-te 2, 3 - § 25 lg 2 - § 114 p 5; KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 215 lg 2 p 3 ja KarS § 181 järgi; Jelizaveta Rezanova süüdistuses KarS § 25 lg-te 2,4 - § 199 lg 2 p-de 7, 8; KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 215 lg 2 p-de 1, 3 ja KarS § 22 lg 3 - § 25 lg 2 - § 114 lg 5 järgi ning Roman Tulskovi süüdistuses KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 199 lg 2 p-de 7, 8; KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 215 lg 2 p-de 1, 3; KarS § 25 lg 2 - § 114 p 5 järgi. RT III 2004, 17, 205. p. 9.

1.5. Üldkasulik töö

Üldkasulik töö (KarS § 69) kujutab endast õigussüsteemi seisukohalt aga katistuse asendamist. Õiguslikult on ka üldkasulik töö vaadeldav vangistusena, üksnes selle kandmise eripära tõttu ei toimu see mitte vanglas, vaid vabaduses. Tuleb rõhutada, et üldkasulik töö ei kujuta endast õigulikult karistusest vabastamist.³⁵

Riigikohus märgib, et üldkasulik töö on vangistuse alternatiiviks ja tähendab sisuliselt isiku vabaduse ulatuslikku piiramist. Üldkasulik töö paigutub oma võrdlevalt raskuselt sanktsioonisüsteemis vangistuse ja tingimisi käitumiskontrolliga vangistusest vabastamise vahele. Seega on vangistuse asendamisel üldkasuliku tööga tegemist *ultima ratio* (viimase) abinõuga isiku ühiskonnast isoleerimise vältimiseks. Samas ei tähenda eeltoodu, et vangistuse üldkasuliku tööga asendamise võimalused oleksid piiramatud.

Vangistuse üldkasuliku tööga asendamiseks tulenevad esmased raamid KarS § 69 lg-st 1, mille kohaselt saab üldkasuliku tööga asendada vaid kuni kaheaastast vangistust ja selle kohaldamiseks on vajalik süüdimõistetu nõusolek. Kuid arvestada tuleb ka teisi seaduses sätestatud piiranguid. Üheks selliseks piiranguks on vangistusest tingimisi vabastatud isiku poolt katseajal tahtliku kuriteo toimepanemine. KarS § 73 lg 4 sätestab, et isikule mõistetud karistus, millest ta KarS § 73 lg 1 alusel on vabastatud, pööratakse täitmisele, kui ta paneb katseajal toime uue tahtliku kuriteo. KarS § 74 lg 5 kohaselt pööratakse täitmisele isikule mõistetud karistus, millest ta KarS § 74 lg 1 alusel on vabastatud, kui ta paneb katseajal toime uue tahtliku kuriteo, mille eest teda karistatakse vangistusega. Karistuse täitmisele pööramisel tuleb asuda realselt ellu viima kohtuotsuse resolutiivosas sisalduvat ning järelikult ei saa enam tõusetuda küsimust karistuse asendamisest.³⁶

³⁵ J. Ginter, M. Kruusamäe, J. Sootak. Eesti karistuspoliitika, *Supra note* 3, lk. 19.

³⁶ RKKK 17. juuni 2003. a kohtuotsus nr. 3-1-1-84-03 Sergei Aleksejevi süüdistusajal KrK § 139 lg 2 p 2 ja § 195 lg 2 järgi. RT III 2003, 25, 248. p. 7.

2. NARKOVASTASED SÜÜTEOD JA NENDE ENNETAMINE

2.1. Alaealistega seotud narkosüüteod.

Karistusseadustiku §-de 183 – 190 subjektiivsete tunnuste poolest eeldab vaadeldav süüteo koosseis tahtlust³⁷ kõigi selle objektiivsete tunnuste suhtes. Süüteo koosseis on täidetud kui süüdlane paneb teo toime vähemalt kaudse tahtlusega. Samade paragrahvide sätestatud kuriteo varem toime pannud isik on see, kes on selle eest varem süüdi mõistetud (kohtuotsus on jõustunud, kuid täitmisele pööramata või kannab karistust või on karistuse ära kandnud, kuid ei ole karistusregistrist kustutatud), või isik, kes on mõne nimetatud tegudest varem toime pannud, kuid pole selle eest veel süüdi mõistetud.³⁸ §-des 183 – 185 ja 188 sätestatud tegude toimepanemine grupi³⁹ poolt.

Käesoleva bakalaureusetöö teises peatükis kommenteeritavates paragrahvides sätestatud süütegu iseloomustab suunatust mitme õigushüve kaitsele. Esimeseks õigushüveks on rahvatervis – eesmärk on piirata narkootiliste ja psühhotroopsete ainete tsviilkäivet, teiseks – alaealise tervis ja normaalne areng.⁴⁰

Narkootikumidega seotud süütegude toimepanemisel Karistusseadustik näeb ette järgmised sanktsioonid sõltuvalt antud jaos käsitletavate paragrahvide süüteokoosseisust ja kuriteo raskusastmest:

- Füüsilisele isikule kolm kuni kahekümneaastane vangistus või eluaegne vangistus.
- Juriidilisele isikule rahaline karistus ja sundlõpetamine.
- Samuti lisakaristusena on ettenähtud varaline karistus mille määrab kohus mõistes isiku süüdi kuriteos ja karistades teda üle kolmeaastase või eluaegse vangistusega. Antud säte on suunatud organiseeritud selliste kuritegevuse vormide vastu nagu narkokaubandus, prostitutsiooniäri ja muu.⁴¹

³⁷ Karistusseadustik. 06.06.2001. a - RT I 2001, 61, 364; RT I, 11.03.2011, 1. § 16. Tahtlus: (1) Tahtlus on kavatsus, otsene ja kaudne tahtlus. (2) Isik paneb teo toime kavatselt, kui ta seab eesmärgiks süüteokoosseisule vastava asjaolu teostamise ja teab, et see saabub, või vähemalt peab seda võimalikuks. Isik paneb teo toime kavatselt ka siis, kui ta kujutab endale ette, et süüteokoosseisule vastav asjaolu on eesmärgi saavutamise hädavajalik tingimus. (3) Isik paneb teo toime otsese tahtlusega, kui ta teab, et teostab süüteokoosseisule vastava asjaolu, ja tahab või vähemalt mõõnab seda. (4) Isik paneb teo toime kaudse tahtlusega, kui ta peab võimalikuks süüteokoosseisule vastava asjaolu saabumist ja mõõnab seda.

³⁸ J. Sootak, P. Pikamäe, Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, *Supra note* 9, lk. 406.

³⁹ Karistusseadustik. 06.06.2001. a - RT I 2001, 61, 364; RT I, 11.03.2011, 1. § 21 lg. 2: Kui vähemalt kaks isikut panevad süüteo toime ühiselt ja kooskõlastatult, vastutab igaüks neist täideviijana (kaastäideviijad). Kaastäideviimine on ka see, kui mitme isiku ühine ja kooskõlastatud tegu vastab süüteokoosseisu tunnustele.

⁴⁰ *Ibid*, lk.410.

⁴¹ Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010. Konfiskeerimine ja varaline karistus. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/arengusuunad2010>, 10.03.2013.

2.2. KarS § 185 – narkootilise ja psühhotroopse aine edasiandmine nooremale kui kaheksateistaastasele isikule.

Vaadeldava süüteo koosseisu objektiivsed tunnused seisnevad nooremale kui kaheksateistaastasele isikule narkootilise või psühhotroopse aine edasiandmises. Käesolevas paragrahvis sätestatud süüteo subjektiks saab olla vaid erilise isikutunnusega isik (§ 24), s.o täisealine isik.⁴² Alaealise poolt narkootilise või psühhotroopse aine teisele alaealisele üleandmine subsumeeritakse sõltuvalt kogusest § 183 või § 184 järgi.

Tahtluse olemasoluks peab isik teadma või vähemalt pidama võimalikuks, et annab edasi narkootilist või psühhotroopset ainet, samuti seda, et isik, kellele ta narkootilist või psühhotroopset ainet edasi annab, on noorem kui kaheksateistaastane. Lisaks tahtlusele koosseisupäraste tegude suhtes nõuab lõikes 3 sätestatud eriti kvalifitseeritud koosseis ka kavatsust (§ 16 lg 2) alaealise narkootilise või psühhotroopse aine edasiandmisele kihutamise või sellele kaasaitamise osas. Lõige 2 näeb ette grupi, korduvuse ja suure koguse tingimusi. Lõige 3 näeb ette eriti kvalifitseeritud koosseisu narkootilise või psühhotroopse aine edasiandmisel alaealise eesmärgiga kihutada (eesmärk mõjutada alaealist ainet edasi andma) alaealist aine edasiandmisele või aidata edasiandmisega kaasa alaealise poolt aine edasiandmisele. Säte on suunatud alaealise narkodiiliritena ärakasutamise vastu (alaealises soovi tekitamine anda ainet edasi). Kaasaitamine seisneb alaealise varustamises ainega, teades, et alaealine kavatses aine omakorda edasi anda. Erinevalt alaealise kihutamisest on kaasaitamise puhul alaealisel edasiandmise tahe juba olemas. Alaealine, kellele täisealine isik ainet üle annab, vastutab süüvõime olemasolul sõltuvalt § 183 või 184 või NPALS § 15¹ järgi. Täisealine isik vastutab täideviijana ja mitte alaealise kuriteost osavõtjana, st et alaealise tegu ei pea eraldi tuvastama.⁴³

⁴² Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. a – RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2010,1. § 8 lg. 2 esimene lause: Täielik teovõime on 18-aastaseks saanud isikul (täisealisel).

⁴³ J. Sootak, P. Pikamäe, Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, *Supra note* 9, lk. 410 – 411.

2.3. KarS § 186 – narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseaduslikule tarvitamisele kallutamine.

Vaadeldava süüteo koosseisu objektiivsed tunnused seisnevad teise isiku kallutamises narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseaduslikule tarvitamisele.

Kallutamine narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseaduslikule tarvitamisele võib seisneda süüdlase erinevates tegudes: meelitamine, sundimine, kaasatõmbamine, pakkumine, edasiandmine või muul moel kättesaadavaks tegemine jmt. Oluline on asjaolu, et süüdlane oma käitumisega tekitab teises isikus huvi ja soovi keelatud ainet tarvitada. Kallutamine on *lõpule viidud* sõltumata sellest, kas teisel isikul tekkis soov narkootilisi või psühhotroopseid aineid tarvitada ja kas ta realselt neid tarvitas või mitte.

Tahtluse olemasoluks peab isik teadma või vähemalt pidama võimalikuks, et tema tegevuse objektiks on narkootiline ja psühhotroopne aine ning et tema teo tulemuseks võib olla narkootiliste ja psühhotroopsete ainete tarvitamise alustamine teise isiku poolt. Oluline ei ole aga kallutamise motiiv.

Kommenteeritavas paragrahvis sätestatud süütegu kujutab endast KarS §-s 22 sätestatud kuriteost osavõtu ühte erijuhtu. Käesolevas paragrahvis sätestatud süüteo kriminaliseerimine KarS eriosas eraldi lõpuleviidud süüteona tuleneb asjaolust, et kihutamine narkootilise või psühhotroopse aine tarvitamisele § 22 lõike 2 mõttes ei ole võimalik, kuna ebaseaduslik tarvitamine kui põhitegu on karistatav NPALS alusel väärteona, mille puhul on aga § 23 kohaselt karistatav vaid täideviimine. Viimane aga ei tähenda siiski, nagu ei saaks käesolevas paragrahvis sätestatud süüteo koosseisu sisustamisel lähtuda § 22 lõikes 2 sätestatud kihutamismääratlusest.⁴⁴

⁴⁴ *Ibid*, lk. 412 - 413.

2.4. KarS § 187 – alaealise kallutamine narkootilise ja psühhotroopse aine ja muu uimastava toimega aine ebaseaduslikule tarvitamisele.

Vaadeldava süüteo koosseisu objektiivsed tunnused seisnevad alaealise kallutamises narkootilise või psühhotroopse aine või muu uimastava aine ebaseaduslikule tarvitamisele või alaealisele sellise aine manustamises. Uimastava toimega aine all mõeldakse muid ained peale narkootiliste ja psühhotroopsete ainete, mille kasutamisega võib aine omadusest johtuvalt kaasneda joovastav toime. Uimastavateks aineteks võivad olla ravimipreparaadid või muud ained (nt bensiin, atsetoon, liim, lahustid jmt). Aine uimastava toime tuvastamiseks peab menetleja määram ekspertiisi. Manustamine tähendab narkootilise või psühhotroopse aine vahetut viimist isiku kehasse. Erinevalt edasiandmisest ei lähe aine käsutusõigus üle lõpptarbijale. Manustamine võib toimuda nt süstemise teel.

Nii kallutamine kui manustamine on ebaseaduslikud, kui puudub vastav meditsiiniline näidustus ja arsti ettekirjutus või selle läbi saadud retsept. Alaealise kallutamine muu uimastava toimega aine tarvitamisele või alaealisele sellise aine manustamine on *ebaseaduslik* ka seetõttu, et LasteKS § 49 sätestab kohustuse kaitsta lapsi igati narkootiliste, toksiliste ja psühhotroopsete ainete tarvitamise eest ning vältida laste ärakasutamist niisuguste ainete tootmisel ja nendega äritsemisel.

Käesoleva paragrahvi järgi karistatav narkootilise või psühhotroopse aine või muu uimastava toimega aine tarvitamisele kallutamine on lõpule viidud sõltumata sellest, kas alaealisel tekkis soov selliseid aineid tarvitada ja kas ta realselt neid tarvitas või mitte. Kui uimastava seisundi saavutamise eesmärgil kallutatakse alaealist tarvitama või manustatakse talle ainet, mis ei ole uimastava toimega, kuigi süüdlane eeldab aine vastava omaduse olemasolu, on tegu kallutamise või manustamise kõlbmatu süüteokatsesega⁴⁵.

Tahtluse olemasoluks peab isik teadma või vähemalt pidama võimalikuks, et tema tegevuse objekt on narkootiline või psühhotroopne või muu uimastav aine, et tema teo tulemus võib olla narkootiliste või psühhotroopsete või muude uimastavate ainete tarvitamise alustamine teise isiku poolt ning et isik, keda ta sellise aine tarvitamisele kallutab või kellele ta sellist ainet manustab, on alaealine.⁴⁶

⁴⁵ Karistusseadustik. 06.06.2001. a - RT I 2001, 61, 364; RT I, 11.03.2011, 1. § 26 lg 1: Kõlbmatu on süüteokatses, mida ei saa süüteo eseme või subjekti, samuti süüteo toimepanemise vahendi või viisi kõlbmatuse tõttu lõpule viia.

⁴⁶ J. Sootak, P. Pikamäe, Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, *Supra note* 9, lk.413 – 414.

2.5. Eestis läbiviidud “ Uimastite tarvitamise koolinoorte seas ” uuringu eesmärgid ja tähtsus.

2012 aastal Tallinna Ülikooli, Rahvusvaheliste ja Sotsiaaluuringute Instituudi ja Tervise Arengu instituudi (edaspidi TAI) koostöös ilmus uuringu raport: Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis. Raamat annab ülevaate 15–16-aastaste kooliõpilaste hoiakutest legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamise suhtes ning uimastitarvitamise levikust. Raamat põhineb rahvusvahelise küsitluse ESPAD tulemustel. ESPAD on Euroopa kooliõpilaste alkoholi ja narkootikumide kasutamise võrdlusuuring (European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs). Uuringut viiakse läbi iga nelja aasta tagant ja seda koordineerib Euroopa Nõukogu Pompidou Grupp ning Rootsi Alkoholi ja Narkootikumide Kasutamise Keskus (CAN). Eesti küsitlust viivad TAI tellimusel läbi Tallinna Ülikooli rahvusvaheliste ja sotsiaaluuringute instituudi (RASI) sotsioloogid. Eesti on ESPADi uuringus osalenud aastatel 1995, 1999, 2003, 2007 ja 2011.

Raamat keskendub peamiselt 2011. aasta ESPADi küsitluse Eesti tulemustele, andes meile põhjaliku ülevaate kohalikust uimastitarvitamise olukorrast. Selline värske olukorra ülevaade on esmajärgus mõeldud ennetustegevuse planeerijatele ja otsusetegijatele.⁴⁷

Rahvusvahelise uurimise eesmärk on välja selgitada:

- 1) koolinoorte kogemused ja hoiakud legaalsete ja illegaalsete uimastite tarvitamist puudutavates küsimustes
- 2) tegurid, mis mõjutavad narkootiliste ainete kasutamist
- 3) kogused ja kasutamissagedus eri ainete lõikes.

Enamik uurimuse sihtrühmast õpib 8. või 9. klassis. Esinduslik valim koostati Eesti Haridus- ja Teadusministeeriumist tellitud 8. ja 9. klasside nimekirjade alusel. Valimi moodustasid 108 eesti õppekeelega kooli ja 33 vene õppekeelega kooli.⁴⁸

ESPADi küsitlusuuringu eesmärgiks ei ole välja selgitada alkoholi- ja uimastisõltuvusega koolinoorte arvu, vaid kirjeldada Eesti 15–16-aastaste koolinoorte kogemusi ja hoiakuid alkoholi, tubaka ja illegaalsete uimastite tarvitamise suhtes. Samuti on eesmärk välja selgitada, kas ja kuidas on uimastite levik muutunud ajas ning millised majanduslikud ja sotsiaalseid tegureid seda mõjutavad (Allaste 2004, 2008).⁴⁹ Antud ESPADi uurimuse statistikat käsitleb järgmine peatükk.

⁴⁷ Tervise Arengu Instituut, Uuringu raport – Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis, Tallinn 2012, lk.4.

⁴⁸ *Ibid*, lk. 5.

⁴⁹ *Ibid*, lk. 6.

2.6. Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012.

„Narkomaania ennetamise riiklik strateegia aastani 2012” on Sotsiaalministeeriumi, Siseministeeriumi, Justiitsministeeriumi, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning teiste asjaomaste institutsioonide koostöös valminud riiklik multidistsiplinaarne pikaajaline strateegia narkootikumidevastase võitluse alal.

Strateegia käsitleb terviklikult nii narkootikumide nõudluse (ennetus, ravi, rehabilitatsioon) kui ka pakkumise poolt (erinevate jõustruktuuride tegevus: politsei, toll, piirivalve). „Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012” (edaspidi NERS) nõudluse vähendamise valdkonna olulisemateks sihtgruppideks on üldelanikkond (sh lapsed, noored, lapsevanemad) ja erinevad riskigrupid (riskilapsed ja noored, süstivad narkomaanid).

Strateegia hõlmab kuut valdkonda: ennetamine, ravi ja rehabilitatsioon, kahjude vähendamine, uimastid vanglas, pakkumise vähendamine ning seire⁵⁰ ja hindamine. Iga valdkond moodustab omaette peatüki, milles on välja toodud strateegiline eesmärk, alaeesmärgid ja meetmed.

NERSi rakendamise tulemusel väheneb narkootikumide pakkumine ja nõudlus, toimib ravi- ja rehabilitatsioonisüsteem sõltlastele, väheneb narkootikumide tarbimisest tulenev kahju ühiskonnale ja üksikisikule.⁵¹

Allpool on analüüsitud narkomaania 2011.a ennetamise strateegiat mille sihtrühmaks on peamiselt alaelalised ning narkosüüteodega tegelevaid asutused. Planeeritud tulemus tähendab antud meetmete või arvude vastavust oodatavale tulemusele. Ehk mida taheti saada antud strateegia rakendamisega. Saavutatud tulemus tähendab reaalselt saadud meetmete või arvude vastavust. Ehk mida on saadud antud strateegia rakendamisega.

⁵⁰ Seire (ka *monitooring*^[1]) on millegi muutuste pidev jälgimine (*vaatlus*) mingi ajavahemiku jooksul^[2]. – Arvutivõrgus kättesaadav: http://et.wikipedia.org/wiki/Seire#cite_note-ENDIC-1, 16.03.2013.

⁵¹ „Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012” täitmise 2010. aasta aruanne, – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://rahvatervis.ut.ee/handle/1/4061>, 16.03.2013.

1. **Ennetamise** (esmase preventatsiooni) strateegiline eesmärk - saavutada uimastite esmatarbimise juhtude arvus langustendentsi ja esmatarbijate vanuses tõusutendentsi. Selleks ennetustöö peab toimima riiklikul ja kohalikul tasandil. Sihtrühmaks on 7 kuni 18-aastased noored. Esimeseks meetmeks oli eluuskuste õpetamine üldharidus- ja kutsekoolides. Planeeritud tulemus oli:

- Täiendkoolituse kavad on olemas vähemalt ühes kõrgkoolis. Saadud tulemus: Täiendkoolitusi pakutakse kõigis pedagooge ettevalmistavates kõrgkoolides aga eraldi narkomaania valdkonna alane täiendkoolitus puudub.
- Väljatöötatud ja kaasajastatud õpetaja- ja käsiraamatute arv - 1 (planeeritud - 2).
- Narkomaania alaste teadmiste edasi andmine tuginedes uutele käsiraamatutele. Koolitatud õpetajate ja kasvatajate arv - 71 (planeeritud - 20)

Teiseks meetmeks oli tugivõrgustiku (sh sotsiaaltöötajad, lapsevanemad, õpetajad, lastekaitsetöötajad jms) arendamine haavatavate laste ja noorte ning nende perekondade jaoks, tehes koostööd lastele ja noortele mitmekülgsel abi pakkuvate organisatsioonide ja spetsialistidega. Sihtrühmaks - enimhaavatavad lapsed ja noored vanuses kuni 18 eluaastat ja Lapsevanemad. Planeeritud tulemus oli:

- AMS analüüs narkoennetuslike meetmete osas ja seaduse täiendamine vastavalt analüüsile. Saadud tulemus: kehtiva seaduse analüüs ei ole otstarbekas, sest algatati uus AMS. Alaealise mõjutusvahendiste seadus ei sätesta üldennetuslikke meetmeid.
- Vastavalt AMS täiendatud meetmetele kaasajastatud alaealiste komisjonidele suunatud juhiste arvu suurendamine. Saadud tulemus: juhiste väljatöötamisest loobuti, sest algatati uus alaealise mõjutusvahendite seadus. Alaealiste komisjon ei ole üldennetustööde tegev organ.
- Võrgustikutöökaks ning narkomaania ennetamiseks koolitatud ja täiendkoolitatud spetsialistide arv sh noorsootöötajad, alaealiste komisjonide liikmed, avatud noorte keskuste töötajad, hoolekandeesutuste lastega töötav personal, noorte- ja koolipsühholoogid, lastekaitsetöötajad, sotsiaaltöötajad, erikoolide õpetajad oli 13 (planeeritud – 100)
- Uimastialast nõustamist pakkuvate noorte nõustamiskeskuste arv oli 2 (planeeritud - 2).

Kolmandaks meetmeks oli Narkomaania olemust ja narkootikumide mõju selgitava informatsiooni edastamine ja uskumuste, hoiakute ning väärtuste kujundamine kõikides rahvastikurühmades kasutades selleks erinevaid sihtrühmale sobivaid mõjutuskanaleid. Sihtrühmad-noored vanuses 7-18 eluaastat ja täiskasvanud rahvastik. Planeeritud tulemus:⁵²

⁵² "Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012" 2011. Aasta aruanne. – Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/Narkomaania/Aruanded/2011_narkoaruane_tabel.pdf, 25.03.2013. lk. 1,2,3.

- Teavitamise ja nõustamiskeskuste arv, mille vahendusel on noortele kättesaadav teave narkootikumide tarvitajatele suunatud nõustamisest oli 18 (planeeritud – 15)
- Noorsootöö raames narkomaania ennetamisega seotud projektide toetamine. Saadud tulemus: projekte toetati alaealiste komisjonide korraldatud projektikonkursside kaudu. Alates 2009. a peatuatud seoses eelarvekärbetega.
- Noortelt-noortele koolitajate võrgustiku liikmete arv oli 200 (planeeritud - 60).
- Loodud ja arendatud noortele suunatud info edastamise kanalite sh noorteportaalide arv oli 1 (planeeritud - 1).
- Teabeürituste arv, millel on väljas narkomaania ennetamise alane informatsioon oli 1 (planeeritud - 1).
- Toetatud noorteprojektide arv oli 6 (planeeritud - 6).
- Jagatud infomaterjalide arv oli 6 700 (planeeritud – 50 000).

2. **Ravi** strateegiline eesmärk - saavutada aastaks 2012 väljaarendatud professionaalne ning kättesaadav tervishoiu ja sotsiaalabi teenuste võrgustik uimastisõltlastele efektiivse abi osutamiseks nii lastele kui täiskasvanutele (tegutsevad erineva töökorraldusega ravi- ja rehabilitatsioonikeskused erineva raskusastmega sõltuvus- ja isiksuse häiretega laste ja täiskasvanute jaoks). Selleks peab olema tagatud ligipääs uimastiraviteenusele sealhulgas loodud vajalikud tingimused ägeda võõrutusseisundi ⁵³ raviks, individuaal- ja rühmateraapiaks, kaassõltlaste nõustamiseks individuaalsete kriisiolukordade lahendamiseks ning taastusravi osutamiseks.

Esimeseks meetmeks - tagada kvaliteetsete uimastiravi teenuste kättesaadavus käitumishäiretega alaealistele (kuni 18-aastased).

- Mitteopiaatsetel ravimitel põhinevate institutsionaalsete sõltuvusravi kohtade arv oli 4 (planeeritud - 6).
- Mitteopiaatsetel ravimitel põhinevat institutsionaalset sõltuvusravi saanud klientide arv aastas oli 100 (planeeritud - 120).

Teiseks meetmeks - tagada kvaliteetsete rehabilitatsiooniteenuste kättesaadavus käitumishäiretega alaealistele (kuni 18 aastased).

- Institutsionaalse rehabilitatsiooni kohtade arv oli 24 (planeeritud - 24).
- Institutsionaalse rehabilitatsiooniga haaratud klientide arv aastas oli 52 (planeeritud - 30).
- Nõustamisteenust sh tugiteenust saanud klientide arv aastas oli 49 (planeeritud - 50). ⁵⁴

⁵³ Võõrutusseisund - mitmesuguse raskusastmega sümptomite kogum, mis tekib narkootilise aine absoluutsel või suhtelisel ärajätmisel juhul, kui ainet on tarvitatud regulaarselt ja tavaliselt kaua ja/või suurtes annustes. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.narkokeskus.ee/s8-termin.htm>, 16.03.2013.

⁵⁴ "Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012", *Supra note* 36, lk.3,4,5.

3. **Kahjude vähendamise** strateegiline eesmärk oli vähendada riskikäitumine uimastisõitlaste hulgas. Selleks peab olema toimivad kahjude vähendamise teenused.

Esimeseks meetmeks - laiendada ja arendada kahjude vähendamise teenuste kättesaadavust. Pakkuda mitmekülgeid nõustamisteenuseid uimastikasutajatele, nende partneritele ning lähedastele, sealhulgas teavitades neid HIV⁵⁵ levikuriskidest ja õpetades neile ohutu süstimise ja turvalise seksuaalkäitumise oskusi. Sihtrühm: hinnanguliselt 13 800 süstivat uimastikasutajat ja mittesüstivad uimastikasutajad.

- Kahjude vähendamise teenuseid pakkuvate keskuste arv oli 13 (planeeritud - 13).
- Kahjude vähendamise teenuste korduvkülastajate arv/esmakülastajate arv oli 6910/1289 (planeeritud - 7500/2500).
- Jagatud süstlade arv oli 2 130 306 (planeeritud - 2 500 000).
- Jagatud kondoomide arv oli 493 065 (planeeritud - 625 000).

4. **Uimastid vanglas.** Strateegiline eesmärk: peab toimima kontrollisüsteem, mis takistaks narkootikumide sissepääsu vanglatesse. Sõitlastele - tagatud vanglasisesed ravi- ja rehabilitatsiooniteenused. Selleks peab vähendama uimastite kättesaadavust vanglates. Meetmeks - toimiva kontrollisüsteemi tagamine narkootikumide vanglasse sisseveo tõkestamiseks ning vanglasisesest avastamise tõhustamiseks. Sihtrühm: Kinni peetavad isikud.

- Relvastatud üksuse poolt läbi viidud läbiotsimiste arv oli 13 (planeeritud - 10).
- Vanglates narkootiliste ainete tarvitamise suhtes testitud kinnipeetavate arv oli 2 586 (planeeritud - 1 700).

Alaesmärk: peavad toimima ravi ja vanglasisesed rehabilitatsiooni teenused. Esimeseks meetmeks - ravi- ja rehabilitatsiooniteenuste korraldamine.

- Narkomaania ravi jätkamine / alustamine vanglates arv oli 453 (planeeritud - 50).
- Sõltuvusrehabilitatsiooni osakondade arv oli 4 (planeeritud - 4).

Teiseks meetmeks - Personali koolitamine.

- Narkorehabilitatsioonialast koolitust saanud vanglavaimulike arv oli 5 (planeeritud - 10).
- Narkokoerte jaoks koolitatud instruktorite arv oli 1 (planeeritud - 11).
- Motiveeriva nõustamise alal koolitatud vangla personali ja kriminaalhooldajate arv oli 41 (planeeritud - 50).
- Opioidsõltuvuse ravi koolitus vangla personalile (ametnike arv) oli 10 (planeeritud -10).⁵⁶

⁵⁵ HIV (lühend inglise fraasist *human immunodeficiency virus*) ehk HI-viirus ehk inimese immuunpuudulikkuse viirus ehk inimese immuunsuspuudulikkuse viirus on inimese immuunsüsteemi kahjustav retroviirus. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/HIV>, 26.03.2013.

⁵⁶ "Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012", *Supra note* 36, lk. 5,6.

5. **Pakkumise vähendamise** strateegiline eesmärk: vähendada narkootiliste ainete kättesaadavust ja konfiskeerida kuritegelikku tulut, väljaõpe ja tehnilised vahendid peavad olema kaasaegsed ning nõuetele vastavad. Tegevuste tõhusust reguleerib täiendatud seadusandlus. Selleks tuleb tõkestada narkokuritegevusega seotud tulu legaliseerimist. Meetmeks – luua võimekus narkokuritegevusest saadud tulu tuvastamiseks ja arestimiseks. Sihtrühm: narkokuritegevusega seotud isikud.

- Kriminaaltulu tuvastamisega tegelevad ametnikud oli määratud 7 (planeeritud - 9).
- MTA kõigis neljas regionaalses talituses on kriminaaltulu arestimise võimekus olemas ning kriminaaltulu on arestitud. 2011. aastal salakaubaveo juhtumistes arestitud vara kokku 2,03 milj EUR. Kuluks on võetud nelja ametniku keskmine aastapalk.

Alaesmärk: Tõhustatud korrakaitseasutuste vaheline siseriiklik koostöö. Sihtrühm: MTA PPA töötajad. Meetmeks – parandada siseriiklikku koostööd narkokuritegude ärahoidmisel, tõkestamisel, ning toimepandud kuritegude avastamisel. Planeeritud oli:

- Regulaarsete ohuhinnangute koostamine, mille aluseks - korrakaitseasutuste igapäevatöö planeerimine. Saadud tulemus: 1 ohuhinnang MTA poolt ja 1 ohuhinnang PPA poolt.
- Ametkondade vaheline ühisoperatsioon ja ühisuurimisi läbiviimine. Saadud tulemus: 59 ühisoperatsioone ja 18 menetlusmaterjali edastamist.
- Regionaalsete narkoüksuste koostöökohtumiste ja ühisseminaride arv-2 (planeeritud - 2).

Alaesmärk: Korrakaitseorganid on varustatud tööks vajalike vahenditega. Tagatud on ametnike järjepidev koolitus. Meetmeks - narkootikumide pakkumise vähendamiseks pädeva inimressursi ning vajaminevate abivahendite tagamine. Sihtrühm: politseiametnikud, maksu- ja tolliametnikud.

- Uute tuvastuspunktide arv automaatses numbrituvastussüsteemis⁵⁷ oli 1 (planeeritud - 5).
- Korrakaitseasutuste narkokoerte arvu suurendamine. Saadud tulemus: MTA's 18 narkokoera PPA'l on 27 narkokoera.
- Narko kiirtestide arv oli 489 (planeeritud – 6 500).
- Välja on töötatud korrakaitseasutustele mõeldud ühtne alg-ja täiendõppe koolitusmoodul. Koolitusi viiakse läbi ühiskoolitusi vastavalt väljatöötatud koolitusmoodulile ja osaletakse vastavalt politsei/tolli koolitustel. Asutuste töö on erinev ja 100% ühist õppekava pole otstarbekas teha. Ametnike algväljaõppe ühildamine on keerukas, kuna algväljaõppe läbiviimise asukohad on erinevad – politseinikel Paikusel, tolliametnikel Tallinnas.⁵⁸

⁵⁷ Automaatse numbrituvastussüsteemi (ANTS) ülesandeks on videosignaalist automaatselt numbrimärkide avastamine ja numbrite tuvastamine ja salvestamine. Kõige enam levinud on sõidukite numbrimärkide ning konteinerite numbrimärkide tuvastussüsteemid. Tuvastatud numbrimärgid salvestatakse andmebaasis koos lisaandmete ning piltidega vajalikust sõidukist või konteinerist. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.alarmtop.ee/tooted/-/numbrituvastus>, 26.03.2013.

⁵⁸ "Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012", *Supra note* 36, lk. 7,8.

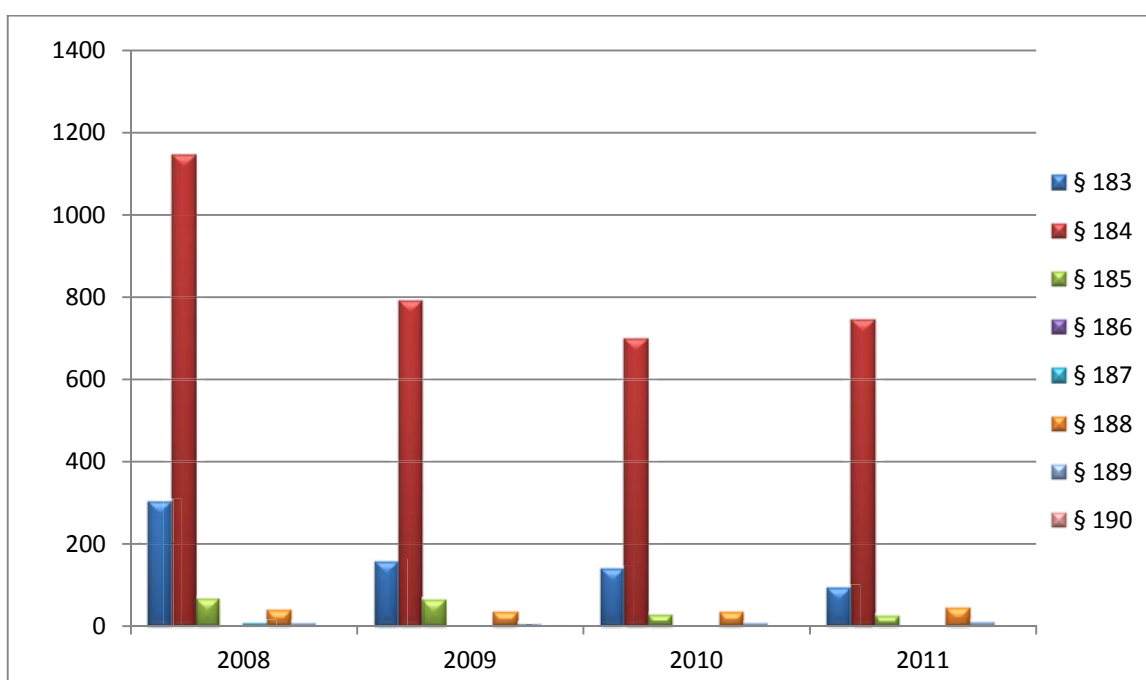
3. STATISTILISED ANDMED

Bakalaureusetöös võrreldakse 2008-2011.a statistilisi andmeid⁵⁹ narkosüütegude toimepanemise alaealiste poolt ning üldiselt. Tervise Arengu Instituudi, Uuringu raporti – Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis statistika andmed. Samuti on ülevaade narkootikumidega seotud süütegudest 2003 – 2011.a. ning kohtuotsuste analüüs.

3.1. Enam levinud Narkootikumidega seotud süüteod⁶⁰

Alates 2003.a – 2008.a on alaealiste narkosüütegude toimepanemise arv pidevalt kasvanud. 2009. aastal narkokuriteod vähenesid: esimest korda pärast 2007. ja 2008. aastat registreeriti 2009. aastal taas alla 1000 narkootilise või psühhotroopse aine suures ja väikeses koguses ebaseadusliku käitlemise⁶¹ juhtumi ehk kuritegude arv langes peagu 2005. ja 2006. aasta tasemele.⁶²

Joonis 1. Registreeritud enam levinud narkokuritegude arv 2008 - 2011.

Allikas: Justiitsministeerium 2011.

⁵⁹ Kuritegevus Eestis 2011 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/56150>, 16.03.2013.

⁶⁰ Tabel 15, lk. 49.

⁶¹ Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus, 11.06.1997 - RT I 1997, 52, 834; RT I 2008, 15, 108. § 2 lg.3. Seaduses kasutatavad mõisted. Käitlemine – narkootiliste või psühhotroopsete ainete või lähteainete omamine, valdamine, vahendamine, tarbimine, kasvatamine, korjamine, valmistamine, tootmine, töötlemine, pakkimine, säilitamine, hoidmine, laadimine, vedu, sisse- ja väljavedu, tolliprotseduuri transiit rakendamine (edaspidi *transiit*), tasu eest või tasuta tarnimine kolmandale isikule

⁶² Kuritegevus Eestis 2009 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/48518>, 16.03.2013.

Narkootilise aine väikeses koguses ebaseadusliku käitlemise juhtumite arv langes 2009. aastal – registreeriti 153 kuritegu ning järgmistel aastatel juba karistusseadustiku kehtivusaja madalaimale tasemele, see on enam kui kolm korda vähem kui 2003. aastal.

Kui seni põhjendasid menetlejad väikeste uimastikogustega seotud kuritegude arvu vähenemist sellega, et tähelepanu on pööratud tänavadiileritelt narkoahelate rikkumisele, pakkumise vähendamisele ning vahendajate ja narkoainega varustajate kättesaamisele, siis 2009. aasta andmeid kommenteerides põhjendati samal viisil ka suurte kogustega seotud kuritegude arvu vähenemist.

Narkokuritegude puhul oli 2009. aasta eriline ka seetõttu, et esimest korda ei registreeritud alaealise narkootilise aine ebaseaduslikule tarbimisele kallutamise juhtumit, mida näiteks 2007. aastal registreeriti kolm ning aasta hiljem kuus. Kolmandat aastat järjest ei registreeritud ka ühtegi narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseaduslikule tarvitamisele kallutamise juhtumit. Unimaguna, kanepi ja kokapõõsa ebaseadusliku kasvatamise juhtumite arv püsis nagu varasematelgi aastatel mõnekümne juhtumi juures. Narkootilise või psühhotroopse aine edasiandmise juhtumeid alaealistele registreeriti 63.⁶³

2011. aastal registreeriti 913 narkokuritegusid (KarS-i §-d 183–190), enamasti (82%) oli tegu narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseadusliku käitlemisega (§ 184). Narkokuritegude üldarv jäi 2010. aasta lähedasele tasemele, neid registreeriti ühe protsendi võrra enam. Kogu registreeritud kuritegevusest moodustasid narkokuriteod kaks protsenti.

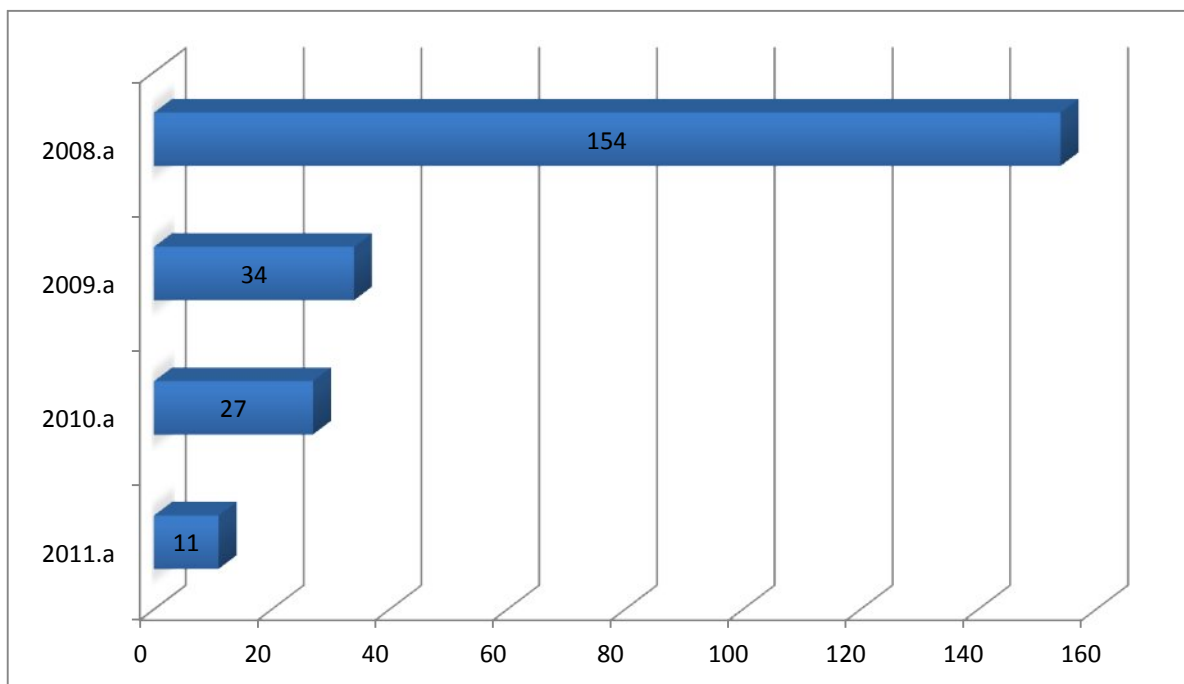
Võrreldes 2003. ja 2004. aastaga on tublisti vähenenud väikese koguse narkootikumide (§ 183) ebaseaduslik käitlemine: kui 2003. aastal registreeriti neid juhtumeid 470, siis 2011. aastal üle viie korra vähem (91). Suure koguse narkootikumide käitlemise kuritegusid (§ 184) registreeriti kõige rohkem 2008. aastal: 1143. 2009. –2010. aastal vähenes nende registreerimine kokku 39% võrra. 2011. aastal nende arv taas suurenes 7% (registreeriti 745 kuritegu).⁶⁴

⁶³ Kuritegevus Eestis 2009 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/48518>, 16.03.2013.

⁶⁴ A.Ahven, U.Klopets, A.Leps, P.Lindsalu, J.Sallo, L.Surva, K.Tamm; Justiitsministeerium, Kriminaalpoliitika Osakond, Kuritegevus Eestis 2011, Kriminaalpoliitika uuringud, Tallinn 2012, lk.124.

3.2. Alaealiste poolt toimepandud narkosüüteod.

Joonis 2. Alaealiste poolt toimepandud narkokuriteod.

2009. aastal tehti kindlaks 1845 isikut, kes kuriteo toimepanemise ajal olid alaealised ehk 14 – 17-aastased. Võrreldes 2008. aastaga vähenes alaealiste kahtlustatavate arv 19%. Seda võis mõjutada nii alaealiste kuritegude arvu vähenemine kui ka selles vanuses elanikkonna mõningane vähenemine.⁶⁵ Kui 2008. aastal alaealised panid toime 154 narkosüütegu, siis juba järgmisel aastal selle arv oli 34 ning vastavalt 2010. aastal registreeriti 27 narkosüütegu ja 2011. aastal registreeriti ainult 11 narkosüütegu.

2011. aastal registreeriti 1854 alaealiste kuritegu; alaealised moodustasid 8,2% kahtlustatavatest. Võrreldes 2010.a avastati alaealiste kuritegusid 66 võrra rohkem, ent keskmine kuritegude arv ühe alaealise kurjategija kohta ei muutunud aastaga oluliselt (2010: 1,1 ja 2011: 1,2 kuritegu). Viimased kolm aastat (2009, 2010, 2011) on alaealiste kuritegude tase püsinud enam-vähem sama, suurem langus oli 2009. aastal, kui see vähenes veidi üle kolmandiku. Ilmselt oli üks põhjus ka 14–17-aastaste arvu vähenemine ligi kümnendiku võrra.⁶⁶

Suuremat tähelepanu väärt toodud statistika andmete alusel on alaealiste poolt toimepandavate narkokuritegude arvu järsk langus 2009.a võrreldes 2008.a. Koheselt tekib küsimus, millega oli see tingitud, mis põhjustas selle vähendamist 120 juhtumi võrra. Narkootikumidega seotud süütegude arvu langus on seotud asjaoluga, et 2008-2009.a on

⁶⁵ Kuritegevus Eestis 2009 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/uuringud>, 16.03.2013.

⁶⁶ Kuritegevus Eestis 2011, Kriminaalpoliitika uuringud, *Supra note* 45, lk.107.

narkokuritegevusega võitlemises olnud prioriteediks suurte narkootikumide kogusega kaubitsevate kuritegelike gruppide tabamine ja kohtu ette saatmine. Piiratud ressursside tingimustes on mõnevõrra vähenenud politsei võimalused tegeleda vähemohtlike õigusrikkumistega.⁶⁷ Suurte narkokogustega kuritegude arvu märkimisväärne kõikumine 2009-2010.a on ilmselt mõjutatud eelkõige muutustest narkojuhtumite registreerimispraktikas. Näiteks viitab Ida prefektuuri analüüs 2011 sellele, et narkokuritegusid on hakatud registreerima jätkuva kuriteona, mis on vähendanud registreeritavate episoodide arvu. See tähendab, et varem mitme kuriteona registreeritud juhtumeid käsitletakse ühe jätkukuriteona.⁶⁸ Järelikult muutused narkojuhtumite registreerimispraktikas on otseselt mõjutanud alaealiste narkosüütegude toimepanemise arvu peale.

Narkokuritegude registratsiooni stabiilne tase narkokuritegude tegeliku arvu tõenäolise kasvu tingimustes ei tähenda aga ilmtingimata etteheidet politseile vähese tegutsemisaktiivsuse pärast. Narkokuritegude registratsioon sõltub väga suures osas sellest, milliste narkokuritegudega tegemisele politsei oma ressursse kasutab. Kui suunata need ressursid väiksemate narkokuritegude vastaseks võitluseks, siis on võimalik ilma suuremaid jõupingutusi tegemata kiiresti suurendada registreeritud narkokuritegude arvu ning oluliselt suurendada ka avastatud narkokuritegude arvu. Kuid politsei ressursside kulutamine väikese mastaabiga narkokuritegudega tegelemiseks ei pruugi olla sugugi ratsionaalne. Märksa tugevamalt on võimalik mõjutada narkootikumide levikut, tegeledes küll väiksema arvu, aga suuremate narkokuritegudega. Sellise narkokuritegevusevastase võitluse taktika puhul registreeritud narkokuritegude statistika näitaks narkovastase võitluse ehk suhteliselt madalseisu, aga reaalne mõju narkootikumide levikule võiks olla märksa suurem kui suure hulga kergemate narkokuritegudega tegelemisel. Kahjuks ei paku praegune ametlik kuritegevuse statistika korraldus võimalust välja tuua, kui suur osa registreeritud/avastatud narkokuritegudest olid tõesti suure ulatusega. KarS teeb küll vahet narkootikumide ebaseaduslikul käitlemisel väikeses/suures koguses, kuid kuna suur kogus on defineeritud küllaltki madalana (vastavalt NPALS § 3¹ lg.3 on praegu piir 10 doosi), siis ei anna narkotikumi suures koguses ebaseadusliku käitlemise juhtude registratsioon veel pilti sellest, kui suures ulatuses on politsei tegevus tõesti kontsentreeritud just suuremastaabiliste narkokuritegude vastu võitlemisele.⁶⁹

⁶⁷ Raport narkoolukorrast Eestis 2010. aastal (2009. aasta andmetel) – Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.tai.ee/terviseandmed/uuringud/169?limit=10&filter_catid=10&filter_year=2010&filter_pubid=0&filter_language_id=0&filter=&filter_order=p.publish_year&filter_order_Dir=DESC, 16.03.2013.

⁶⁸ Kuritegevus Eestis 2010 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/53171>, 16.03.2013

⁶⁹ J. Ginter, P. Randma, J. Sootak. Narkosüüteod Eestis – Eesti narkokuritegevus. 2007, lk.11,12.

3.3. Illegaalsete uimastite tarvitamine.

Narkootikumidega seotud süütegude karistatavus põhineb NPALS § 3 lõigetel 1 ja 2, mille kohaselt on narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemine üldjuhul keelatud. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemine meditsiinilisel, teaduslikul, põllumajanduslikul ning kuritegude ennetamise, avastamise ning tõkestamise eesmärgil on lubatud vaid vastava loa olemasolul. Järelikult on igasugune ilma vastava loata narkootiliste ja psühhotroopsete ainete käitlemine ebaseaduslik sõltumata käitlemise eesmärgist.⁷⁰

Alates 1995. aastast on elu jooksul mõnd illegaalset uimastit proovinud 15–16-aastaste kooliõpilaste osakaal kasvanud. 1995. aastal oli see näitaja 7%, 1999. aastal 15%, 2003. aastal 24%, 2007. aastal 30% ja viimasel (2011.) uuringuaastal 32%.

Eri narkootikumidest on noorte seas levinuim kanep. 2011. aasta uurimuse andmetel on kanepit elu jooksul proovinud 24% õpilastest (sh kanepit koos alkoholiga 14%). Võrreldes 2007. aastaga on kanepiga katsetamine noorte seas siiski vähenenud: toona oli kanepit proovinud 27% õpilastest. Viimase aasta jooksul on kanepit proovinud 17% õpilastest (2007. aastal 19%), viimase 30 päeva jooksul 6% (2007. aastal samuti 6%).

Muud illegaalset uimastit peale marihuaana või hašiši oli 2011. aastal tarvitanud 18% õpilastest (2007. aastal vastavalt 19%). Teistest narkootikumidest olid noorte seas levinumad ilma arsti korralduseta tarvitatud rahustid või uinutid, mida on proovinud 8% õpilastest. Suhteliselt levinud oli inhalantide (mida ei loeta illegaalseteks narkootikumideks) katsetamine: inhalante oli elu jooksul proovinud 15% õpilastest.

Võrreldes 2007. aastaga on enam kasvanud inhalantidega katsetamine: toona oli inhalante proovinud 9% õpilastest, tänavu aga 15%. Pikemas ajalisel perspektiivis (võrreldes 2000. aastate algusega) on sagenenud kanepi, rahustite/uinutite ja maagiliste seente proovimine. Nelja aasta jooksul on mõnevõrra vähenenud popperi ning ecstasy'ga katsetamine, pikemas ajalisel lõikes amfetamiinide proovimine (vt Joonis 1⁷¹).

Enamik noortest piirdub eri narkootikumide ühe- või paarikordse proovimisega. Kanepit proovinutest pooled on seda tarvitanud enam kui kahel korral, sealjuures viiendik kümnel või enamal korral (vt Joonis 2⁷² Tabel 2⁷³ lisas).⁷⁴

⁷⁰ J. Sootak, P. Pikamäe, Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, *Supra note* 9, lk.401.

⁷¹ Joonis 1. lk. 51.

⁷² Joonis 2. lk. 52.

⁷³ Tabel 16. lk. 50.

⁷⁴ Tervise Arengu Instituut, Uuringu raport, *Supra note* 39, lk.18,19.

3.4. Kohtuotsuste analüüs.

Selleks, et teada saada millises vanuses ja kui tihti nii alaealised kui ka täisealised isikud panevad toime narkosüütegusid, millist kriminaalmenetluse liiki kohaldatakse, mis on levinum narkosüütegu, kas enamuse juhtudel narkosüütegusid pannakse toime grupi poolt või üksi, mitu isikuid said reaalselt vangistust ning mitu vabastati või asendati muu karistusega, millist šokivangistust kohaldatakse alaealistele, kui tihti kohaldatakse käitumiskontrolli, kas kohtu alla sattuvad varem karistama isikud või on tegemist pigem süstemaatiliste rikkumistega, kui suur on meeste ja naiste osakaal narkosüütegude toimepanemises, kas enamuse juhtudel narkosüütegusid pannakse toime väikses või suures koguses, oli analüüsitud 2009 – 2012.a jooksul Justiitsministeeriumis registreeritud KarS § 183 – 187 I astme kohtuotsused. Nelja aastaga oli registreeritud kokku 46 kohtuotsust, 2009 aastal – 19, 2010 aastal – 12, 2011 aastal 5 ja 2012 aastal 10 kohtuotsust. Kohtu alla sattusid kokku 135 isikud, kellelt alaealisi oli 12 ning ülejäänud 118 olid täisealised. Viie isikute kohta puudusid sellised andmed nagu isikukood ja varasemad karistused ning kolme isikute kohta puudusid soo andmed.

Tabel 1. Kinnipeetud aastate lõikes.

Aasta	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
2009	7	58,3%	46	39%
2010	2	16,7%	42	35,6%
2011	1	8,3%	13	11,0%
2012	2	16,7%	17	14,4%

Enamus kohtuotsustest olid registreeritud aastal 2009, alaealistega seotud – 7, täisealistega seotud – 46. Mõlemal juhul on näha arvu langust: kui aastal 2009 alaealiste grupis oli 58,3% isikuid, siis viimasel 2012 aastal juba 16,7% ning täisealiste grupis – 39% aastal 2009 ja 14,4% isikuid aastal 2012.

Tabel 2. Kinnipeetud kohtute lõikes.

Kohus	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
Harju Maakohus	4	33,3%	26	22%
Pärnu Maakohus	3	25%	18	15,3%
Tartu Maakohus	4	33,3%	48	40,7%
Viru Maakohus	1	8,3%	26	22%

Kui suurem osa alaealisi sattusid Harju- ja Tartu Maakohtu – kokku 8 (66,6%), siis täisealisi kes sattusid Tartu Maakohtu oli 48 (40,7%) ning Harju- ja Viru Maakohtu kokku oli 52 (44%). Viru Maakohtus menetleti kõigest 1 alaealist (8,3%), kui täisealiste puhul minimaalne arv – 18 isikut menetleti Pärnu Maakohtus.

Tabel 3. Kinnipeetud kriminaalmenetluse liigi lõikes.

Kriminaalmenetluse liik	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
Üldmenetlus	0	0%	3	2,5%
Kiirkokkuleppemenetlus	0	0%	2	1,7%
Kokkuleppemenetlus	11	91,7%	100	84,7%
Lühimenetlus	1	8,3%	12	10,2%

Enamus isikuid olid nõus kokkuleppemenetlusega, alaealisi – 11 (91,7%) ja täisealisi – 100 (84,7%). Sellele järgnes lühimenetlus, täisealisi – 12 (10,2%) ja alaealisi – 1 (8,3%). Kõige vähem oli menetletud üld- ja kiirkokkuleppemenetlust, alaealiste puhul ühtegi ning täisealiste puhul – 3 (2,5%) ja 2 (1,7%). Kohtuotsuses nr.1-10-16535 puudus informatsioon täisealisele kohaldatud kriminaalmenetluse liigi kohta.

Tabel 4. Kinnipeetud KarS §-de lõikes.

KarS	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
§ 183	2	16,7%	12	10,2%
§ 184	10	83,3%	51	43,2%
§ 184 ja § 185	0	0%	44	30,1%
§ 185	0	0%	10	8,5%
§ 186	0	0%	1	8%

Kõige rohkem kinnipeetuid oli KarS § 184 seoses, alaealisi-10 (83,3%), täisealisi-51 (43,2%).

Sellele järgnesid KarS § 184 ja § 185, täisealiste puhul – 44 (30,1%). Kui alaealiste poolt kõige vähem oli toime pandud KarS § 183 rikkumisi – 2 (16,7%), siis täisealiste isikute puhul see oli KarS § 186 – 1 isik (8%) ning vastavalt KarS § 183 – 12 (10,2%) ja KarS § 185 – 10 täisealisi (8,5%). Positiivne on see, et 2009 – 2012.a jooksul ei registreeritud ühtegi maakohtu otsust KarS § 187 seoses.

Tabel 5. Kinnipeetud grupi poolt.

Grupp (jah/ei)	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
jah	4	33,3%	51	43,2%
ei	8	66,7%	67	56,8%

Kõige vähem süütegusid pandi grupi poolt: 4 alaealisi (33,3%) ja 51 täisealisi (43,2%). Enamus pani süütegusid toime üksi: 8 alaealisi (66,7%) ja 67 täisealisi (56,8%).

Tabel 6. Kinnipeetud karistuse lõikes.

Karistus	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
rahaline	0	0%	2	1,7%
vangistus	12	100%	116	98,3%

Enamus juhtudel oli kohtu poolt määratud vangistus: alaealiste puhul – 12 (100%), täisealiste puhul – 116 (98,3%). Ning rahalist karistust määrati ainult kahele täisealistele isikutele (1,7%), esimesele summas 4 700 EEK ja teisele summas 10 000 EEK.

Tabel 7. Kinnipeetud karistuse seisundi lõikes.

Karistuse seisund	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
asendatud	0	0%	3	2,5%
jõustunud	2	16,7%	56	47,5%
vabastatud	10	83,3%	59	50%

10 alaealist (83,3%) ja 59 täisealist (50%) isikut olid vabastatud. Reaalset vangistust said 2 alaealist (16,7%) ja 56 täisealist (47,5%). Kolmele täisealistele karistust asendati üldkasuliku tööga.

Tabel 8. Kinnipeetud šokivangistuste lõikes.

Šokivangistus - kas KarS § 73 või § 74 alusel	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
§ 73 lg 1	0	0%	12	10,2%
§ 73 lg 1, § 74 lg 1	1	10,4%	2	1,6%
§ 73 lg 1,3	0	0%	3	2,5%
§ 73 lg.1,2,3, § 74 lg.1,2	0	0%	1	8%
§ 74 lg 1	6	52%	24	20,3%
§ 74 lg 1,2	2	18,8%	3	2,5%
§ 74 lg 1,2,3	0	0%	7	5,9%
§ 74 lg 1,3	2	18,8%	20	17%
§ 74 lg 1,4	0	0%	1	8%
§ 74 lg 2	0	0%	1	8%
§ 74 lg.5	0	0%	2	6,3%

Enamus juhtudel kohaldati KarS § 74 lg.1 šokivangistust, alaealistele – 6 (52%) ja täisealistele isikutele – 24 (20,3%). Ning KarS § 74 lg.1,3 kohaldati kahele alaealistele (18,8%) ja 20-le täisealistele (17%). Kui kohus ei vabastatud ühtegi alaealist karistusest tingimisi (KarS § 73), siis täisealiste puhul olid vabastatud 12 (10,2%) isikut. Järelikult enamus juhtudel kohus otsustas süüdimõistetuid mitte vabastada vaid allutada käitumiskontrollile KarS § 74 kohaselt. Šokivangistust ei määratud vaid ühele alaealisele (8,3%) ja 41-le täisealistele (34,7%), mis näitab seda et just nende suhtes oli kohaldatud kas reaalne vangistus või üldkasulik töö. Kahele täisealistele isikutele suurendati karistust KarS § 65 lg.2⁷⁵ alusel kuna nad panid toime uue kuriteo pärast kohtuotsuse kuulutamist, kuid enne karistuse täielikku ärakandmist.

Tabel 9. Kinnipeetud varasemate karistuste lõikes.

Varasemad karistused	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
jah	1	8,3%	55	46,6%
ei	11	91,7%	59	50%

Kui alaealiste seas varem karistatud oli ainult üks isik (8,3%) ning 11 karistama (91,7%), siis täisealisi oli varem karistatud 55 (46,6%) ja karistamata 59 isikut (50%). Järelikult varasemate karistuste arv narkosüütegude toimepanemise puhul on täisealistel suurem kui alaealistel. 3,4% täisealiste isikute kohta antud andmed puudusid.

⁷⁵ Karistusseadustik. 06.06.2001. a - RT I 2001, 61, 364; RT I, 20.12.2012, 3, 1. § 65 lg. 2. Liitkaristuse hilisem mõistmine. Kui süüdimõistetu paneb pärast kohtuotsuse kuulutamist, kuid enne karistuse täielikku ärakandmist toime uue kuriteo, suurendatakse uue kuriteo eest mõistetud karistust eelmise kohtuotsuse järgi mõistetud karistuse ärakandmata osa võrra, järgides käesoleva seadustiku § 64 lõigetes 2, 4 ja 5 sätestatud. Sellisel juhul ei tohi liitkaristus ületada karistusliigi ülemmäära.

Tabel 10. Kinnipeetavatele määratud käitumiskontrolli nõuete lõikes.

Määratud käitumiskontrolli (KarS § 75) nõuded	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
§ 75 lg.1 p.1-5	0	0%	7	5,9%
§ 75 lg.1 p.1-5, § 69 lg.1,3,4	0	0%	2	6,3%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2	9	75%	47	39,8%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2, § 69 lg.1	0	0%	1	8%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2,4, § 87 lg.1 p.2, lg.2	1	8,3%	0	0%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2,4,8	0	0%	1	8%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2,5	0	0%	1	8%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2,7	1	8,3%	2	6,3%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2,8	1	8,3%	1	8%
§ 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.3	0	0%	1	8%

Kui enamus juhtudel alaealistele kohaldati KarS § 75 lg.1 p.1-5, lg.2 p.2 nõuded – 9 isikut (75%), siis täisealiste suhtes ainult – 47 (39,8%). Järelikult kohus suunab tähelepanu sellele, et sellised käitumiskontrolli nõuded mõjustavad alaelisi rohkem kui täisealisi. Ning antud nõude vajadus – käitumiskontrolli ajal mitte tarvitada alkoholi ja narkootikume mängib suurt rolli kuna vastasel juhul kui süüdimõistetud alaealine paneb toime uue kuriteo, siis suurendatakse uue kuriteo eest mõistetud karistust eelmise kohtuotsuse järgi mõistetud karistuse ärakandmata osa võrra.

Tabel 11. Kinnipeetavatele määratud käitumiskontrolli nõue KarS § 75 lg.2 p.2 lõikes.

Kohustus mitte tarvitama alkoholi ja narkootikume	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
jah	12	100%	52	44,1%
ei	0	0%	26	22%

Kõikidele alaealistele oli kohustuseks määratud mitte tarvitama alkoholi ja narkootikume käitumiskontrolli ajal. Täisealiste suhtes – 52-le (44,1%) määrati ja 26-le isikutele (22%) ei määratud. Ning 40 täisealiste isikute (33,9%) suhtes kohaldati karistuseks kas reaalne vangistus või üldkasulik töö.

Tabel 12. Kinnipeetud soo järgi.

Soo	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
mees	10	83,3%	107	90,7%
naine	2	16,7%	11	9,3%

Alaealiste rikkujate seas oli ainult kaks naistsoost (16,7%) kui meestsoost isikut oli 10 (83,3%). Täisealiste rikkujate seas oli 11 naistsoost (9,3%) kui meestsoost isikut oli 107 (90,7%). Järelikult narkosüütegude toimepanemise kalduvus on naistsoost isikutel mitu korda madalam kui meestsoost isikutel.

Tabel 13. Kinnipeetavate poolt aine käitlemise koguse lõikes.

Aine käitlemise kogus	Alaealine		Täisealine	
	arv	%	arv	%
väikses koguses	2	16,7%	12	10,2%
suures koguses	10	83,3%	104	88,1%
väikses ja suures koguses	0	0%	2	1,7%

Enamus juhtudel oli tegemist aine käitlemisega suures koguses, alaealiste puhul – 10 (83,3%) ja väikses koguses ainult 2 (16,7%), kui täisealiste puhul – 104 (88,1%) suures koguses ja väikses koguses ainult 12 isikut (10,2%).

Tabel 14. Kinnipeetavate vabadusekaotuse pikkuse ja vanuse keskmise arvu lõikes.

	Alaealine	Täisealine
	Keskmine	
vangistuse pikkus päevades	38,67	563,22
katseaja pikkus päevades	666,25	635,42
šokivangistuse pikkus päevades	225	233
vanus menetluse alguskuupäeval	17	26

Kui vangistuse pikkuse keskmine arv alaealiste puhul on ainult 38,7, siis täisealistel on see 563,22. Järelikult vangistust kohaldatakse enamasti täisealiste poolt toimepandud narkosüütegude puhul. Katseaja ja šokivangistuse pikkuse keskmine arv on nii alaealistel, kui täisealistel peaaegu samal tasandil. Vanuse järgi süüdimõistetud alaealised on vanuses 17.a kui süüdimõistetud täisealised on vanuses 26.a.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli välja selgitada kuidas on võimalik vähendada alaealiste nakrosüütegude toimepanemist ning milliseid meetmeid ja ennetamise programme on sellele suunatud. Kas nende rakendamine on üldse tulemuslik? Saada ülevade Alaealiste Komisjonide täitmise kohustustest, nende poolt kasutatavate mõjutusvahenditest ja rakendamiste võimalustest. Uurida millal alaealine on süüvõimeline ja narkosüüteo toimepanemises süüdiv. Ning kuidas alaealisi võetakse vastutusele õigusnormide rikkumise või hälbiva käitumise puhul. Missuguseid narkosüütegusid ja kui tihti alaealised panevad toime? Milliste narkootiliste ainete tarvitamine alaealiste hulgas on kõige levinum? Kas enamus juhtudel narkosüütegusid pannakse toime grupi poolt või üksi? Millist šokivangistust kohaldatakse alaealistele kõige rohkem? Millist kriminaalmenetluse liiki kohaldatakse enamus juhtudel? Kas varasemate karistuste arv narkosüütegude toimepanemise puhul on alaealistel suurem kui täisealistel? Kas kohustust mitte tarvitama alkoholi ja narkootikume enamus juhtudel kohaldatakse täiealiste suhtes?

Alaealiste Komisjon kordineerib kriminaalpreventiivset tööd oma haldusterritooriumil. Alaealiste Komisjoni sisse kuuluvad seitse liikmed, kes oma pädevuse piires otsustavad millist mõjutusvahendit või isegi mitu mõjutusvahendit korraga on vaja kohaldada ühes või teises asjas. Need inimesed teevad otsuseid iga päev selleks, et noortele oleks võimalik aru saada oma vigadest või hälbiva käitumisest. Koostöös alaealiste vanematega ja teiste asutuste ametnikega nad aitavad noortele valida õiget teed.

Väga oluline siinjuures on just vastava sanktsiooni või mõjutusvahendi(te) rakendamine kuna sellest sõltub alaealise edasine elu. Mõnikord võib juhtuda nii, et mõjutusvahend või sanktsioon ei too endaga oodatavat tulemust. Näiteks kui piirduda ainult hoiatusega siis see ei mõjutaks alaealise peale üldse või vastupidi, kui rakendada rangeid sanktsioone – hukutav mõju terve alaealise elule on vältimatu. Ehk kõige oluline on vastava sanktsiooni või mõjutusvahendi efektiivne määramine.

Eesmärkide saavutamiseks oli analüüsitud statistikat ja kohtuotsuseid, karistusseadustiku sätteid, mõjutusvahendeid ning teiste uuringute andmeid ja ennetamisele suunatud meetmeid.

Vastutusele võetakse peamiselt 14 -17.a vanuses alaealisi. Tervise Arengu Instituudi Uuringu raportist tuleb välja, et alates 1995. aastast 15 – 16-aastase kooliõpilaste seas on neid kes elu jooksul on mõnd illegaalset uimastid proovinud ning selle osakaal on pidevalt kasvanud. 1995. aasta näitaja oli ainult 7 % tasemel ning uuringu viimasel 2011. aastal see tõusis 32 %-ni.

Kõige levinuim narkootikumidest alaealiste seas oli kanep. Tihti kanepiga koos alaealised jõid ka alkoholi. Siiski võrreldes 2007. aastaga kanepi tarvitamise katsetamine noorte seas oli vähenenud. Teistest narkootikumidest olid levinumad rahustid või uinustid, suhteliselt levinud ka inhalandid. Umbes 50 % alaealistest on proovinud marihuaanat 1 – 2 korda ning ainult 7% 40 korda või enama.

Kui nüüd rääkida alaealiste poolt toimepandud narkosüütegudest, siis on näha et kuni 2008. aasta selle arv oli pidevalt kasvanud. Siiski aastatel 2009 – 2011 on selle arv vähenenud. Olulised muutused oli näha juba 2009. aastal – kokku 34 kuritegu kui eelmisel 2008. aastal see arv oli 154. Bakalaureusetöö käigus selgitati välja, et sellist langust on põhjustanud mitu tingimust.

Esiteks oodatava tulemuste saamiseks oli efektiivne narkosüütegude ennetamise peale suunatud eesmärkide püstitamine. NERSi rakendamise tulemusel 2011. aasta näitel on näha kuidas toimivad meetmed ning mis soodustab narkosüütegude vähenemist alaealiste poolt.

Õpetajate ja kasvatajate seas läbiviidud koolitusi ja täiendkoolitusi tehti peaaegu neli korda rohkem kui oli plaanis. Oluline on narkomaania olemust ja narkootikumide mõju selgitava informatsiooni edastamine nii alaealistele kui ka pedagoogidele ning perekondadele. Sest mida varem ja mida rohkem saab teada narkootikumide kahjustatavast toimest seda kindlam on vastane võitlus.

Noorsootöö raames realiseeriti narkomaania ennetamisega seotud projektid mille toetati alaealiste komisjonid. Noortelt – noortele planeeritud koolitajate võrgustiku liikmete arv oli 60, aga kokku tuli 200. Kõik noorteprojektide arv said toetust. Nõustamisteenust sealhulgas tugiteenust saanud klientide arv oli peaaegu maksimaalne. Uimastisõitlaste riskikäitumiste vähendamise eesmärkides saavutamisele suunatud meetmed olid enamasti täidetud.

Selleks et, vähendada illegaalsete uimastite pakkumise alaealiste seas olid täidetud järgised strateegilised eesmärgid: regulaarsete ohuhinnangute koostamine MTA ja PPA poolt, ametkondade vaheline ühisoperatsioonide ja ühisuurimisi läbiviimine, regionaalsete narkoüksuste koostöökohtumine ja ühisseminaride läbiviimine, korrakaitse narkokoerte arvu suurendamine.

Aga loomulikult mitte kõik ennetamisele suunatud eesmärgid said täidetud. Nii võrgustikutööks ning narkomaania ennetamiseks koolitatud ja täiendkoolitatud spetsialistide arv sh noorsootöötajad, alaealiste komisjonide liikmed, avatud noorte keskuste töötajad, hoolekandeametustega lastega töötav personal, noorte- ja koolipsühholoogid, lastekaitsetöötajad, sotsiaaltöötajad, erikoolide õpetajad oli väga madal – ainult 13 kui plaanis oli 100. Infomaterjale sai jagatud peaaegu 80% vähem kui oodatud.

Teiseks tingimuseks mis soodustas narkootikumidega seotud süütegude arvu langust 2009. aastal olid muutused narkojuhtumite registreerimispraktikas. Ehk varem mitme kuriteona registreeritud juhtumeid hakati käsitlema jätkukutiteona mille tulemusena episoodide arv oli vähendatud. Järelikult see otseselt peegeldus ka statistika peal.

Kolmandaks tingimuseks mis soodustas narkootikumidega seotud süütegude arvu langust 2009. aastal oli alaealiste elanikkonna 14 – 17.a vanuses mõnigane vähenemine.

Kohtuotsuste analüüsi põhilised järeldused on järgmised: 2009 – 2012.a on näha kohtu alla satuvaid isikute arvu vähenemist nii alaealiste (41,6%), kui ka täisealiste (24,6%) seas. Narkosüütegusid menetletakse peamiselt Harju- ja Tartu Maakohtutes. Tavaliselt kriminaalmenetluse liigiks on kokkuleppemenetlus – 111 (kokku 135 isikut). Suurem osa narkosüütegusid suures koguses – KarS § 184 pandi toime enamasti üksi. Vangistust (reaalne / tingimisi) kohaldati kõikide isikute suhtes, kus kaks alaealist said reaalselt vangistust ning kolmele täisealistele määrati üldkasuliku töö. Enamus juhtudel kohaldati KarS § 74 lg.1 šokivangistust, alaealistele – 6 (52%) ja täisealistele isikutele – 24 (20,3%). 130-st isikust oli ainult 13 naistsoost – kaks alaealist ja 11 täisealist, ülejäänud olid meestsoost. Kui vangistuse pikkuse keskmine arv alaealiste puhul on ainult 38,7 päevi, siis täisealistel on see 563,22 päevi. Järelikult vangistust kohaldatakse enamasti täisealiste poolt toimepandud narkosüütegude puhul. Vanuse järgi süüdimõistetud alaealised on vanuses 17.a kui süüdimõistetud täisealised on vanuses 26.a.

Bakalaureusetöö eesmärgid said täidetud. Nii esimene bakalaureusetöö hüpotees – et alaealiste narkosüütegude arvu registreerimine ei sõltu ainult nende toimepanemisest vaid mõõjutavaks teguriks võib olla teine tingimus sai osalise kinnituse. Kuna süütegude arvu langust soodustas nii ennetamise eesmärkide efektiivne saavutamine kui ka preventiivsed meetmed ja alaealiste elanikkonna 14 – 17.a vanuses mõningane vähenemine.

Teine hüpotees – varasemate karistuste arv narkosüütegude toimepanemise puhul on alaealistel suurem kui täisealistel ei leitud kinnitust kuna alaealiste seas varem karistatud oli ainult üks isik (8,3%) ning 11 karistamata (91,7%), kui täisealisi oli varem karistatud 55 (46,6%) ja karistamata 59 isikut (50%).

Kolmas hüpotees – kohustust mitte tarvitama alkoholi ja narkootikume enamuse juhtudel kohaldatakse täiealiste suhtes samuti ei leitud kinnitust, kuna alaealisi oli 100 % ning täisealisi 44,1%. Järelikult kohus suunab tähelepanu sellele, et sellised käitumiskontrolli nõuded mõjustavad alaealisi rohkem kui täisealisi.

Selgitati välja narkosüütegude toimepanemise arvu alaealiste poolt ning missuguseid narkosüütegusid pannakse toime rohkem. Narkosüütegude ennetamine programmide toimivad aga meetmed vajavad uuendamist ning alaealistega tegelevad asutused vajavad ka uut liikmeid. Ennetamise programmide rakendamisest oodatava tulemust on võimalik saavutada aga oluline siinkohal on just õigete prioriteetide seadmine. Narkosüütegude toimepanemine alaealiste poolt väheneb siis, kui vanemad, asutuste spetsialistid ja õpetajad tegutsevad üheskoos selleks, et probleem oleks õigeaegselt märgatud ning vajalikke vahendeid sai rakendatud efektiivselt.

Preventiivsed meetodid ja erinevad narkosüütegude toimepanemise ennetamisele suunatud strateegiad mängivad suurt rolli alaealiste kuritegevuse vähendamisel. Ning esmatähtis on alaealiste kasvatamine mitte aga karistamine. Selliste eripreventiivsete eesmärkidega, alaealiste kuriteo toimepanemisest ärahoidmisega ning pedagoogilise lähenemisviisiga saab saavutada palju rohkemat.

RESÜMEE

DRUG-RELATED CRIMES AND JUVENILES.

PEZJOME

Виновные деяния связанные с наркотиками и несовершеннолетние – является актуальной и в то же время интересной темой для исследования поскольку именно на молодой организм наркотики оказывают самое пагубное влияние. В интересах каждого общества – сохранить здоровье наших детей. Предотвращение распространения наркотических веществ и борьба с совершением виновных деяний связанных с наркотиками является приоритетом номер один в списке любой из стран, которая столкнулась с этой проблемой. Эстония является одной из этих стран.

Объектами изучения данной бакалаврской работы выбраны несовершеннолетние, преступления связанные с наркотиками, которые они совершают и комиссии по делам о несовершеннолетних.

Бакалаврская работа состоит из трёх глав. В первой главе идёт речь о статусе, который занимают несовершеннолетние в нашем с вами обществе, о их противоправных деяниях, их деликтоспособности и виновности. Отдельно говорится о комиссиях по делам о несовершеннолетних и о применении ими методов и средств воздействия. В конце главы говорится о применении шоковых тюремных заключений, о видах контроля за поведением и о замене тюремного заключения такой санкцией как общественно-полезные работы.

Во второй главе говорится об Уголовном Кодексе и о виновных деяниях связанных с наркотическими средствами, совершаемые несовершеннолетними. Идёт речь об уже проведённом Институтом Развития Здоровья исследовании на тему: Употребление наркотических средств школьниками в возрасте 15 – 16 лет в Эстонии, при поддержке Университета г. Таллинна и Международным Институтом Социальных Исследований. Также приведены приоритетные цели по предотвращению совершения виновных и проступков связанных с наркотиками.

В третьей главе проведён анализ статистики и судебных решений, а также приведены выводы на основе полученной информации.

Целью данной бакалаврской работы является получение ответов на такие вопросы как: какие наркотические средства более всего распространены среди молодёжи? Зависит ли регистрация виновных деяний связанных с наркотиками и совершёнными несовершеннолетними только от их количества или это зависит и от других факторов? Изучение методов по предотвращению совершения виновных деяний и проступков. Получение обзора о квалификации виновных деяний связанных с наркотиками совершёнными несовершеннолетними. Насколько часто подростки совершат противоправные деяния связанные с наркотиками? Являются ли успешными превентивные меры по предотвращению и борьбе с совершением данных преступлений? Наркопреступления в большинстве случаев совершают в группе или по одиночке? Какое из шоковых тюремных заключений применяют по отношению к подросткам чаще всего? Какой вид уголовно-процессуальных процедур применяют в большинстве случаев? Обязанность не употреблять алкоголь и наркотики чаще всего применяют по отношению к совершеннолетним? Количество ранее наказанных за совершение наркопреступлений подростков больше чем совершеннолетних?

В результате исследований выяснилось, что часто привлекаемые к ответственности молодые люди находятся в возрасте от 14 до 17 лет. Наиболее часто употребляемым наркотиком среди несовершеннолетних является марихуана.

Говоря о статистике совершения подростками виновных деяний связанных с наркотиками – до 2008 года число преступлений росло безостановочно. Однако рост замедлился в промежутках между 2009 – 2011 годами.

Заметные изменения произошли в 2009 году когда было зарегистрировано 34 преступления, тогда как годом раньше это число равнялось 154. В данном исследовании выяснилось, что резкое падение количества совершённых преступлений зависило от нескольких повлиявших на это факторов.

Первым является эффективность постановки целей по предотвращению преступлений связанных с наркотиками.

Вторым фактором является изменения в регистрации связанных с наркотиками преступлений т.е. теперь несколько одинаковых деяний рассматриваются как одно, только продолжительное, что уменьшало количество эпизодов.

Третий фактор – это взросление некоторого количества несовершеннолетних, относящихся к исследуемой группе.

Основные заключения касающиеся анализа судебных решений: с 2009 – 2012 г. заметно уменьшение попадающих под суд как подростков (41,6%), так и совершеннолетних (24,6%). Наркопреступления рассматривают в основном Харьюский уездный суд и Тартусский уездный суд. В большинстве случаев уголовно-процессуальных процедур применяют договорную процедуру – в 111 случаях из 130. Чаще всего наркопреступления совершают в большом количестве – УПК § 184 и в основном по одиночке. Тюремное заключение (реальное / условное) применили по отношению ко всем осужденным, двум подросткам назначили реальное тюремное заключение и троим совершеннолетним назначили общественно-полезные работы. В большинстве случаев применили шоковое тюремное заключение – УПК § 74 ч.1, шести подросткам (52%) и 24-м совершеннолетним (20,3%). Из 130 человек только 13 женского пола – двое несовершеннолетних и 11 совершеннолетних, остальные были мужского пола. Если средняя продолжительность тюремного заключения несовершеннолетних всего лишь 38,7 дней, то у совершеннолетних 563,22 дня. Следовательно за совершение наркопреступлений чаще всего наказание в виде тюремного заключения получают совершеннолетние. Средний возраст осужденных среди подростков в основном – 17 лет, тогда как совершеннолетних – 26 лет.

Цели исследования были выполнены. Первая гипотеза – зависит ли регистрация виновных деяний связанных с наркотиками и совершёнными несовершеннолетними только от их количества или это зависит и от других факторов, нашло своё частичное подтверждение. Потому что на это влияло одновременно несколько вышеупомянутых факторов.

Вторая гипотеза – количество ранее наказанных за совершение наркопреступлений подростков больше чем совершеннолетних была опровергнута поскольку за наркопреступления среди подростков был ранее наказан лишь один (8,3%) и 11 ненаказаны (91,7%), тогда как среди совершеннолетних были ранее наказаны 55 (46,6%) и 59 ненаказаны (50%).

Третья гипотеза – обязанность не употреблять алкоголь и наркотики чаще всего применяют по отношению к совершеннолетним была также опровергнута поскольку эта обязанность была применена ко всем несовершеннолетним, тогда как по

отношению к совершеннолетним только в 44,1% случаев. Следовательно суд считает, что по отношению к несовершеннолетним данный вид контроля за поведением имеет большее влияние чем среди совершеннолетних.

В данном исследовании выяснили какие наркотические средства более всего распространены среди молодёжи, были изучены методы по предотвращению совершения виновных деяний и проступков. Получен обзор о квалификации виновных деяний связанных с наркотиками совершёнными несовершеннолетними. Также основываясь на статистику и судебные решения было выявлено насколько часто подростки совершат противоправные деяния связанные с наркотиками.

Как превентивные меры так и стратегии направленные на предотвращения совершения виновных деяний и проступков играют огромную по уменьшению количества преступлений связанных с наркотиками среди несовершеннолетних. Ведь самое главное заключается в том, что с правильно выбранным педагогическим подходом, эффективно выработанными превентивными мерами и желанием отгородить несовершеннолетних от наркотиков и преступлений, можно добиться гораздо более желаемых результатов.

KASUTATUD MATERJALIDE LOETELU

KASUTATUD KIRJANDUS

1. ALAEALISTE KOMISJONID EESTIS, Eesti Noorsootöö Keskus koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakonnaga, Tallinn 2008, lk.4.
2. Ahven A., Klopets U., Leps A., Lindsalu P., Sallo J., Surva L., Tamm K.; Tervise Arengu Instituut, Uuringu raport – Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis, Tallinn 2012.
3. Alaealiste õigusrikkujatega tegelemine – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.kuriteoennetus.ee/38796>, 16.03.2013.
4. **Automaatse numbrituvastussüsteemi (ANTS)** ülesandeks on videosignaalist automaatselt numbrimärkide avastamine ja numbrite tuvastamine ja salvestamine. Kõige enam levinud on sõidukite numbrimärkide ning konteinerite numbrimärkide tuvastussüsteemid. Tuvastatud numbrimärgid salvestatakse andmebaasis koos lisaandmete ning piltidega vajalikust sõidukist või konteinerist. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.alarmtop.ee/tooted/-/numbrituvastus>, 26.03.2013.
5. Ginter J., Randma P., Sootak J.. Narkosüüteod Eestis – Eesti narkokuritegevus. 2007.
6. Ginter J., Kruusamäe M., Sootak J. Eesti karistuspoliitika: vabadusekaotuslikud karistused. Tallinn. 2004.
7. **Hälbiv käitumine** on ühiskonna kultuurile iseloomulikele tegevusmoodustele ja käitumismallidele mittevastav käitumine. Arvutivõrgus kättesaadav: http://et.wikipedia.org/wiki/H%C3%A4lbiv_k%C3%A4itumine, 28.03.2013.
8. **HIV** (lühend inglise fraasist *human immunodeficiency virus*) ehk HI-viirus ehk inimese immuunpuudulikkuse viirus ehk inimese immuunsuspuudulikkuse viirus on inimese immuunsüsteemi kahjustav retroviirus. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/HIV>, 26.03.2013.
9. Justiitsministeerium, Kriminaalpoliitika Osakond, Kuritegevus Eestis 2011, Kriminaalpoliitika uuringud, Tallinn 2012, lk.124.
10. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010. Konfiskeerimine ja varaline karistus. - Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/arengusuunad2010>, 10.03.2013.
11. Kuritegevus Eestis 2009 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/48518>, 16.03.2013.
12. Kuritegevus Eestis 2010 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/53171>, 16.03.2013.
13. Kuritegevus Eestis 2011 – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.just.ee/56150>, 16.03.2013.
14. LAPSED JA ALAEALISED SÜÜTEOD: VÄÄRTEOD JA KURITEOD, Abimaterjal ühiskonnaõpetuses ja õiguskasvatuses, Kuriteoennetuse Sihtasutus, 2010, Käsiraamatu autorid: Ly Kallas, Põhja Prefektuur, Raul Heido, Lõuna Ringkonnaprokuratuur, Jaano Rassa, Kuriteoennetuse SA. – arvutivõrgus kättesaadav: http://www.kesa.ee/download/raamatud/UUSIM-lapsed&alaealised_est.pdf, 20.03.2013.
15. Mardim M.. Šokivangistus: bakalaureusetöö. Juhendaja S. Laos. Tallinn. 2005.

16. **Narkomaania** on psüühiline või füüsiline sõltuvus, mis on tekkinud narkootikumide tarvitamise tagajärjel. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/Narkomaania>, 14.03.2013.
17. „Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012” täitmise 2010. aasta aruanne, – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://rahvatervis.ut.ee/handle/1/4061>, 16.03.2013.
18. "Narkomaania ennetamise riikliku strateegia aastani 2012" 2011. Aasta aruanne. – Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/Narkomaania/Aruanded/2011_narkoaruanne_tabel.pdf, 25.03.2013.
19. Resotsialiseerimine ei ole inimese ümberkasvatamine. Resotsialiseerimine tähendab kuritegu soodustanud asjaolude kindlakstegemist ja nende kõrvaldamist. – Arvutivõrgus kättesaadav: <http://www.humanitaar.ttu.ee/?page=Annot&annot=85>, 16.03.2013.
20. Raport narkoolukorrast Eestis 2010. aastal (2009. aasta andmetel) – Arvutivõrgus kättesaadav: http://www.tai.ee/terviseandmed/uuringud/169?limit=10&filter_catid=10&filter_year=2010&filter_pubid=0&filter_languageid=0&filter=&filter_order=p.publish_year&filter_order_Dir=DESC, 16.03.2013.
21. Saar J. Õigusvastane käitumine alaealisena ja kriminaalsed karjäärid. Tartu ülikooli kirjastus 2003.
22. Sootak J., Pikamäe P. (koost.). Karistusseadustik. Kommenteeritud väljaanne, 2. trükk, täiendatud ja ümbertöötatud väljaanne. Tallinn, Juura 2004.
23. Sootak J., Sanktsiooniõigus, Tallinn 2007.
24. **Süütegu** on süüliselt toime pandud õigusvastane tegu, mis vastab süüteo koosseisule. Süüteod jagunevad kuritegudeks ja väärtegudeks. Arvutivõrgus kättesaadav: <http://et.wikipedia.org/wiki/S%C3%BC%C3%BCtegu>, 14.03.2013.
25. **Seire** (ka *monitooring*^[1]) on millegi muutuste pidev jälgimine (**vaatlus**) mingi ajavahemiku jooksul^[2]. – Arvutivõrgus kättesaadav: http://et.wikipedia.org/wiki/Seire#cite_note-ENDIC-1, 16.03.2013.

KASUTATUD ÕIGUSAKTID

26. Alaealise mõjutusvahendite seadus. 28.01.1998. a - RT I 1998, 17, 264; RT I 2010, 41, 240.
27. Karistusseadustik. 06.06.2001. a - RT I 2001, 61, 364; RT I, 11.03.2011, 1.
28. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. 27.03.2002. a - RT I 2002, 35, 216; RT I, 06.12.2010, 1.
29. Kriminaalmenetluse seadustik. 12.02.2003. a - RT I 2003, 27, 166; RT I 2004, 56, 403.
30. Vangistusseadus, 14.06.2000. a - RT I 2000, 58, 376; RT I 2006, 63, 466.
31. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus, 11.06.1997 - RT I 1997, 52, 834; RT I 2008, 15, 108.

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

32. RKKK 14. juuni 2006. a kohtuotsus nr. 3-1-1-43-06, M. J., S. S., I. S., R. T. ja A. Ä. süüdistuses KarS § 118 p 1 ja § 117 järgi. RT III 2006, 25, 226. p. 13.1;13.2.
33. RKKK 13.05.2004. a kohtuotsus nr. 3-1-1-40-04. German Vassiljevi süüdistusasjas KarS § 25 lg 4 ja § 199 lg 2 p-de 4 ja 7 järgi. RT III 2004, 14, 174. p. 7.
34. RKKK 20. veebruari 2007. a kohtuotsus nr. 3-1-1-99-06 Eduard Sorokini süüdistuses KarS § 184 lg 2 p-de 1, 2 ja § 185 lg 3 järgi ning Taago Lehiste süüdistuses KarS § 185 lg 3 järgi. RT III 2007, 8, 65. p. 12,13,16.1,20,21.
35. RKKK 24. aprilli 2006. a kohtuotsus nr. 3-1-1-14-06 K. K. süüdistuses KarS § 263 p 1 järgi. RT III 2006, 17, 157. p. 7.
36. RKKK 4. juuni 2004. a kohtuotsus nr. 3-1-1-41-04 Uljana Krünbergi süüdistuses KarS § 22 lg-te 2, 3 - § 25 lg 2 - § 114 p 5; KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 215 lg 2 p 3 ja KarS § 181 järgi; Jelizaveta Rezanova süüdistuses KarS § 25 lg-te 2,4 - § 199 lg 2 p-de 7, 8; KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 215 lg 2 p-de 1, 3 ja KarS § 22 lg 3 - § 25 lg 2 - § 114 lg 5 järgi ning Roman Tulsкови süüdistuses KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 199 lg 2 p-de 7, 8; KarS § 25 lg-te 2, 4 - § 215 lg 2 p-de 1, 3; KarS § 25 lg 2 - § 114 p 5 järgi. RT III 2004, 17, 205. p. 9.
37. RKKK 17. juuni 2003. a kohtuotsus nr. 3-1-1-84-03 Sergei Aleksejevi süüdistusasjas KrK § 139 lg 2 p 2 ja § 195 lg 2 järgi. RT III 2003, 25, 248. p. 7.

KASUTATUD LÜHENDID:

A – aasta
Art – artikkel
Nn – niinimetatud
Nt – näiteks
N-ö – nii öelda
V.a – välja arvatud
Jms. – ja muud sarnast
Jmt – ja mitmed teised
Lg – lõige
P – punkt
RKKK – Riigikohtu kriminaalkolleegium (lahend)
Sh – sealhulgas
S.o – see on
St – see tähendab
VV – Vabariigi Valitsus
MTA – Maksu ja Tolliamet
PPA – Politsei ja Piirivalveamet
NERS – Narkomaania ennetamise riikliku strateegia

KASUTATUD ÕIGUSAKTIDE LÜHENDID:

AMS – Alaealise mõjutusvahendite seadus

KarS – Karistusseadustik

KarSRaS – Karistusseadustiku rakendamise seadus

LasteKS – Eesti Vabariigi lastekaitse seadus

NPALS – Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ning nende lähteainete seadus

NarkAÜhtKonv – ÜRO 1961. a narkootiliste ainete ühtne konventsioon

NarkPsAKonv – Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastane

Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni konventsioon

PsAKonv – 1971. a psühhotroopsete ainete konventsioon

TsüS – Tsiviilseadustiku üldosa seadus

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

LISAD
Lisa 1. Tabelid

Kuriteo liik (KarS, §)	aasta	KURITEGUDE ARV (KarS)								
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Registreeritud 12. ptk. Rahvatervisevastased 1. jagu narkosüüteod kokku (v.a § 191)		979	1044	1190	981	1449	1558	1042	901	913
§ 183	Narkootilise ja psühhotroopse aine väikeses koguses ebaseaduslik käitlemine	470	457	391	197	297	301	153	138	91
§ 184	Narkootilise ja psühhotroopse aine suures koguses ebaseaduslik käitlemine	462	486	690	696	1048	1143	789	699	745
§ 185	Narkootilise ja psühhotroopse aine edasiandmine nooremale kui kaheksateistaastasele	35	42	64	53	79	65	63	26	24
§ 186	Narkootilise ja psühhotroopse aine ebaseaduslikule tarvitamisele kallutamine	6	8	2	3					
§ 187	Alaealise kallutamine narkootilise ja psühhotroopse aine ja muu uimastava toimega aine ebaseaduslikule tarvitamisele	1	5	3	7	3	6			
§ 188	Unimaguna, kanepi ja kokapõõsa ebaseaduslik kasvatamine		32	38	24	19	37	32	32	45
§ 189	Narkootilise ja psühhotroopse aine levitamise ettevalmistamine	5	11	2	1	2	6	4	6	8
§ 190	Narkootilise ja psühhotroopse aine ning nende lähteaine käitlemise, arvestuse ja aruandluse nõuete rikkumine		3			1		1		

Allikas: Justiitsministeerium 2011.

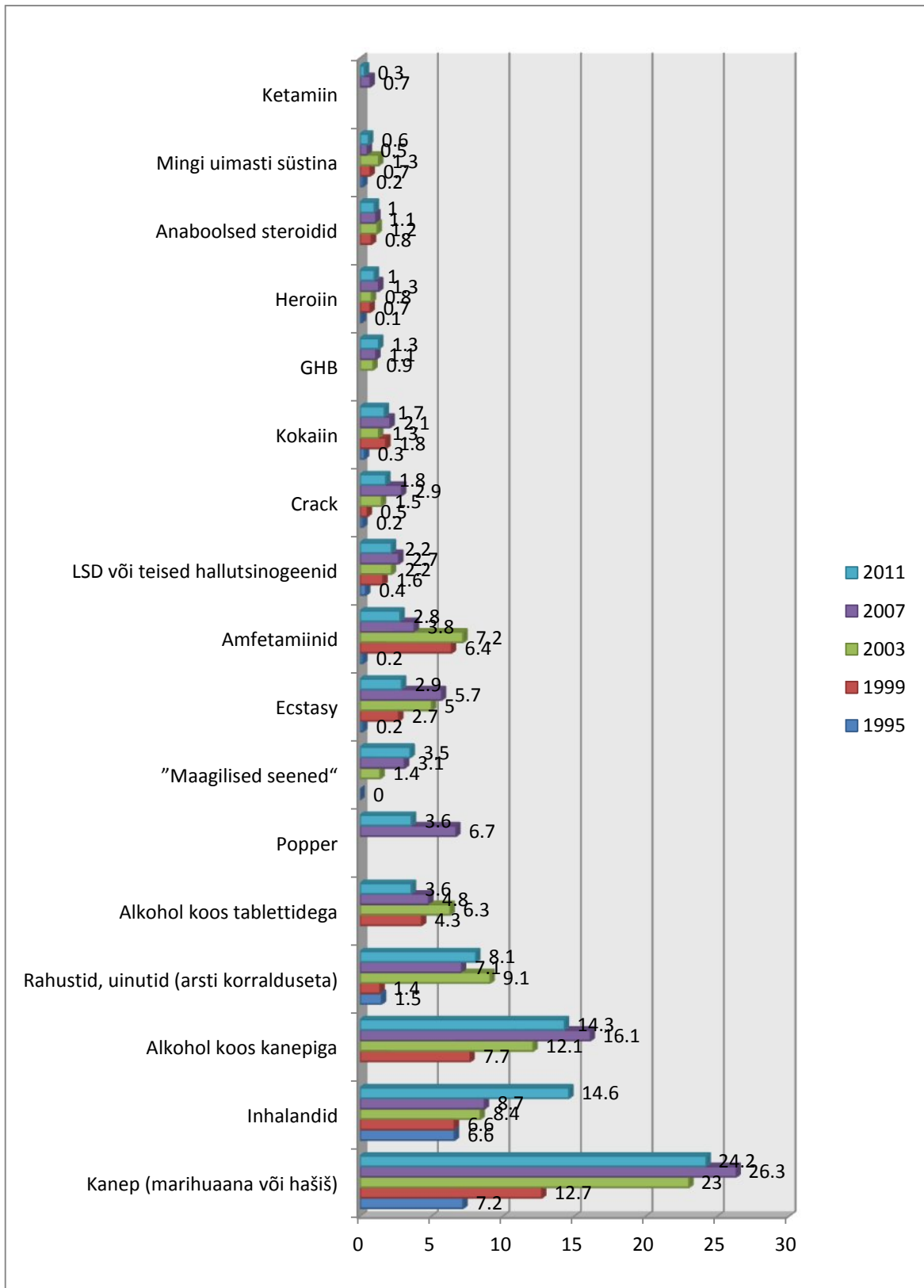
Tabel 15⁷⁶. Registreeritud 12. ptk. Rahvatervisevastased 1. jagu narkosüüteod 2003 – 2011.a

⁷⁶ Kuritegevuse andmed 2003-2010 - Arvutivõrgus kättesaadav:
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=57202/Kuritegevus_Eestis_2011.pdf, 15.03.2013.

Uimasti liik	Kordade arv						
	0	1-2	3-5	6-9	10-19	20-39	40+
<i>Rahustid, uinutid (arsti korralduseta)</i>	91,9	5,2	1,6	0,5	0,4	0,2	0,2
<i>Marihuaana / hašiš</i>	75,8	12,1	4,7	2,6	1,8	1,2	1,8
<i>Amfetamiinid</i>	97,2	1,5	0,7	0,4	0,2	-	0,0
<i>LSD või teised hallutsinogeenid</i>	97,8	1,7	0,3	0,1	0,1	-	-
<i>Crack</i>	98,2	1,4	0,2	0,1	0,0	-	0,0
<i>Kokaiin</i>	98,3	1,4	0,2	0,0	0,0	-	-
<i>Releviin</i>	99,7	0,2	-	0,0	-	-	0,0
<i>Heroiin</i>	99,0	0,9	0,1	0,0	-	-	-
<i>Ecstasy</i>	97,1	1,7	0,7	0,2	0,0	0,2	0,1
<i>”Maagilised seemed“</i>	96,5	2,8	0,4	0,2	0,1	-	0,1
<i>GHB (geebekas, geps, korgijook)</i>	98,7	1,0	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
<i>Veenisisene süstimine (heroin, kokaiin, amfetamiinid)</i>	99,4	0,4	0,0	0,0	0,0	-	0,0
<i>Alkohol koos tablettidega</i>	96,4	2,8	0,5	0,1	0,1	-	0,1
<i>Alkohol koos marihuana /hašišiga</i>	85,6	8,8	2,6	1,3	0,7	0,3	0,6
<i>Anaboolsed steroidid</i>	99,0	0,7	0,2	0,0	-	0,0	0,0
<i>Inhalandid</i>	85,4	9,5	2,2	0,9	1,1	0,4	0,5
<i>Ketamiin</i>	99,1	0,3	0,0	-	-	0,0	0,0
<i>Popper</i>	96,1	2,4	0,9	0,1	0,1	0,0	0,1
<i>Mingi illegaalne uimasti</i>	68,4	15,6	6,6	3,5	2,2	1,4	2,2
<i>Mingi illegaalne uimasti peale marihuana või hašiši</i>	81,9	11,6	3,4	1,4	0,8	0,3	0,7
	Mitte kunagi		< 3 nädala jooksul			> 3 nädala jooksul	
<i>Rahustid, uinutid arsti korraldusel</i>	92,6		6,0			1,4	

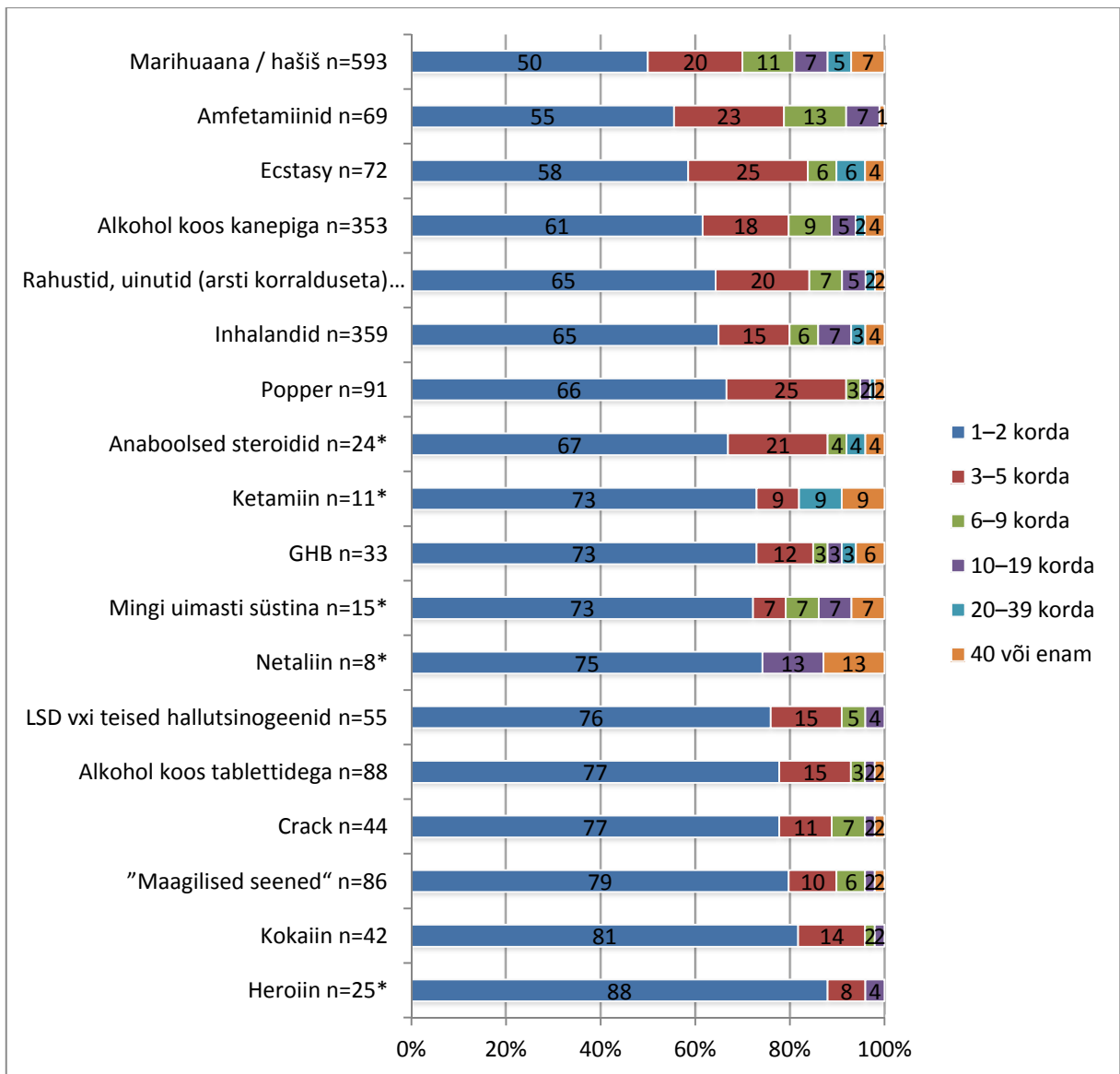
Tabel 16⁷⁷. Uimastite kasutamise sagedus elu jooksul: kõik õpilased.

⁷⁷ Tervise Arengu Instituut, Uuringu raport – Uimastite tarvitamine koolinoorte seas: 15–16-aastaste õpilaste legaalsete ja illegaalsete narkootikumide kasutamine Eestis, Tallinn 2012, lk.52.

Joonis 1⁷⁸. Narkootikume vähemalt korra elus proovinud õpilaste osakaal 1995–2011 (%).

⁷⁸ Tervise Arengu Instituut, Uuringu raport, *Supra note 57*, lk.18.

Allikas: ESPAD Uuringu Raport.

Joonis 2⁷⁹. Eri narkootikumide tarbinud õpilaste osakaal tarbimiskordade lõikes, 2011 (%)

* Protsent on võetud nende õpilaste hulgast, kes vastas, et on antud ainet tarvitanud.

⁷⁹ Tervise Arengu Instituut, Uuringu raport, *Supra note 57*, lk.19.

Lisa 3. Seaduste paragrahvid

Karistusseadustik:

§ 69. Üldkasulik töö

(1) Kohus võib aresti või kuni kaheaastast vangistust mõistes või käesoleva seadustiku §-s 73 või 74 sätestatud korras tingimisi kohaldatud vangistust täitmisele pöörates asendada selle üldkasuliku tööga. Ühele päevale arestile või vangistusele vastab kaks tundi üldkasulikku tööd. Arest või vangistus asendatakse üldkasuliku tööga üksnes süüdlase või süüdimõistetud nõusolekul.

(2) Üldkasuliku töö kestus ei tohi ületada kaheksat tundi päevas. Kui süüdlane või süüdimõistetud teeb üldkasulikku tööd muust tööst ja õpingutest vabal ajal, ei tohi üldkasuliku töö kestus ületada nelja tundi päevas. Selle eest süüdlasele või süüdimõistetule tasu ei maksta.

(3) Üldkasuliku töö mõistmisel määrab kohus selle tegemise tähtaja, mis ei või ületada kuritegude puhul kahtekümmend nelja kuud ning väärtegude puhul kahteist kuud. Kohus võib politseiasutuse taotluse või kriminaalhooldusametniku ettekande alusel tähtaja kulgemise peatada süüdlase või süüdimõistetud haiguse või perekondliku olukorra tõttu või ajaks, mil süüdlane või süüdimõistetud täidab ajateenistuskohustust või osaleb õppekogunemisel. Tähtaja kulgemise peatamisel ning uue tähtaja määramisel tuleb kohtul arvestada vastava süüteo eest ettenähtud üldkasuliku töö tähtaja üldist piirangut.

(4) Üldkasuliku töö tegemisel peab süüdimõistetud järgima kontrollnõudeid ning täitma talle pandud kohustusi vastavalt käesoleva seadustiku §-s 75 sätestatule.

(5) Üldkasulikule tööle rakendatud süüdlasele või süüdimõistetule laienevad töö- ja tervisekaitset reguleerivad õigusaktid. Vajaduse korral määrab kohus enne aresti või vangistuse asendamist süüdlasele või süüdimõistetule tervisekontrolli eesmärgiga selgitada, kas süüdlase või süüdimõistetud tervises seisund võimaldab tal teha üldkasulikku tööd.

(6) Kui süüdlane või süüdimõistetud hoiab üldkasulikust tööst kõrvale, süüdimõistetud ei järgi kontrollnõudeid või ei täida talle pandud kohustusi, võib kohus politseiasutuse taotluse või kriminaalhooldusametniku ettekande alusel pöörata süüdlasele või süüdimõistetule mõistetud aresti või vangistuse täitmisele. Aresti või vangistuse täitmisele pööramisel arvestatakse karistusest kantuks süüdlase või süüdimõistetud tehtud üldkasulik töö, mille kaks tundi võrdub ühe päeva aresti või vangistusega.

(7) Kui süüdimõistetud paneb üldkasuliku töö tegemise ajal toime uue kuriteo, mille eest teda karistatakse vangistusega, asendatakse talle mõistetud üldkasuliku töö tegemata osa käesoleva paragrahvi lõikes 6 sätestatud vahekorras. Liitkaristus mõistetakse vastavalt käesoleva seadustiku § 65 lõikes 2 sätestatule.

§ 73. Karistusest tingimisi vabastamine

- (1) Kui kohus, arvestades kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlase isikut, leiab, et mõistetud tähtajalise vangistuse ärakandmine või rahalise karistuse tasumine süüdimõistetu poolt ei ole otstarbekas, võib ta määrata, et tingimisi jäetakse karistus süüdimõistetu suhtes kohaldamata. Sellisel juhul ei pöörata mõistetud karistust täielikult või osaliselt täitmisele, kui süüdimõistetu ei pane kohtu määratud katseajal toime uut tahtlikku kuritegu ning käesoleva paragrahvi lõigetest 4 ja 5 ei tulene teisiti.
- (2) Kui kohus otsustab, et mõistetud vangistust või rahalist karistust ei pöörata osaliselt täitmisele, määrab kohus, milline osa vangistusest või rahalisest karistusest kantakse ära või tasutakse kohe ja millist vangistuse või rahalise karistuse osa tingimisi ei pöörata täitmisele.
- (3) Katseajaks määratakse kolm kuni viis aastat.
- (4) Kui süüdimõistetu paneb katseajal toime uue kuriteo, mille eest teda karistatakse vangistusega, mõistetakse liitkaristus vastavalt käesoleva seadustiku § 65 lõikes 2 sätestatule. Kui uus kuritegu pandi toime ettevaatamatusest, võib kohus uuesti kohaldada karistusest tingimisi vabastamist. Vangistuse täitmisele pööramise korral võib kohus asendada selle üldkasuliku tööga käesoleva seadustiku §-s 69 sätestatud korras.
- (5) Kui süüdimõistetu paneb katseajal toime uue kuriteo, mille eest teda karistatakse rahalise karistusega, mõistetakse liitkaristus vastavalt käesoleva seadustiku § 65 lõikes 2 sätestatule. Sellisel juhul võib kohus jätta eelmise kuriteo eest mõistetud karistuse täitmisele pööramata, määrates, et uue kuriteo eest mõistetud rahaline karistus viiakse täide iseseisvalt.
- (6) Karistusest tingimisi vabastamist ei kohaldata tahtliku kuriteo toimepannud isikule, keda on varem karistatud vangistusega.

§ 74. Karistusest tingimisi vabastamine süüdimõistetute allutamise ja käitumiskontrollile

(1) Kui kohus, arvestades kuriteo toimepanemise asjaolusid ja süüdlase isikut, leiab, et mõistetud tähtajalise vangistuse ärakandmine süüdimõistetute poolt ei ole otstarbekas, võib ta määrata, et tingimisi jäetakse vangistus süüdimõistetute suhtes kohaldamata. Sellisel juhul ei pöörata mõistetud karistust täielikult või osaliselt täitmisele, kui süüdimõistetute ei pane kohtu määratud katseajal toime uut kuritegu, täidab talle katseajaks kooskõlas käesoleva seadustiku §-ga 75 pandud kontrollnõudeid ja kohustusi ning käesoleva paragrahvi lõigetest 4–6 ei tulene teisiti. Käesoleva seadustiku § 75 lõike 2 punktis 9 sätestatud elektroonilise valve kohustust võib süüdimõistetutele kohaldada käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatud juhul.

(2) Kui kohus otsustab, et mõistetud vangistust ei pöörata osaliselt täitmisele, määrab kohus, milline osa vangistusest kantakse ära kohe ja millist vangistuse osa tingimisi ei pöörata täitmisele.

(3) Katseajaks määratakse kaheksateist kuud kuni kolm aastat.

(4) Kui süüdimõistetute katseajal ei järgi kontrollnõudeid või ei täida talle pandud kohustusi, võib kohus kriminaalhooldusametniku ettekande alusel määrata täiendavaid kohustusi vastavalt käesoleva seadustiku § 75 lõikes 2 sätestatule, pikendada katseaega kuni ühe aasta võrra või pöörata karistuse täitmisele.

(5) Kui süüdimõistetute paneb katseajal toime uue kuriteo, mille eest teda karistatakse vangistusega, mõistetakse liitkaristus vastavalt käesoleva seadustiku § 65 lõikes 2 sätestatule. Kui uus kuritegu pandi toime ettevaatamatusest, võib kohus uuesti kohaldada karistusest tingimisi vabastamist. Vangistuse täitmisele pööramise korral võib kohus asendada selle üldkasuliku tööga käesoleva seadustiku §-s 69 sätestatud korras.

(6) Kui süüdimõistetute paneb katseajal toime uue kuriteo, mille eest teda karistatakse rahalise karistusega, mõistetakse liitkaristus vastavalt käesoleva seadustiku § 65 lõikes 2 sätestatule. Sellisel juhul võib kohus jätta eelmise kuriteo eest mõistetud karistuse täitmisele pööramata, määrates, et uue kuriteo eest mõistetud rahaline karistus viiakse täide iseseisvalt.

§ 87. Alaealisele kohaldatavad mõjutusvahendid

(1) Arvestades neljateist- kuni kaheksateistaastase isiku kõlbelise ja vaimse arengu taset ning tema võimet oma teo keelatuses aru saada või oma käitumist vastavalt sellele arusaamisele juhtida, võib kohus sellise isiku karistusest vabastada, kohaldades talle järgmisi mõjutusvahendeid:

- 1) hoiatus;
- 2) allutamine käitumiskontrollile vastavalt käesoleva seadustiku §-s 75 sätestatule;
- 3) noortekodusse paigutamine;
- 4) kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste kooli paigutamine.

(2) Kohus võib noorema kui kaheksateistaastase isiku allutada käitumiskontrollile kuni üheks aastaks. Kohus võib kriminaalhooldusametniku ettekande alusel käitumiskontrolli tähtaega pikendada kuni ühe aasta võrra või erandina kuni süüdimõistetud kaheksateistaastaseks saamiseni.

(3) Noortekodusse või kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste kooli paigutatakse noorem kui kaheksateistaastane isik kuni kaheks aastaks, arvestades õppeaasta lõpuga. Kohus võib noortekodusse või kasvatuseritingimusi vajavate õpilaste koolis viibimise tähtaega pikendada kuni ühe aasta võrra, arvestades õppeaasta lõpuga.

(4) Kohus võib muuta käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 2–4 sätestatud mõjutusvahendite liiki.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Mark Simla _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 10.05.1986.a _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____Alaealistega seotud narkosüüteod_____

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____Anna Markina_____

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 20 mai 2013.a.